

Promjene na tržištu morskog brodarstva za kružna turistička putovanja

Pijević, Antonio

Undergraduate thesis / Završni rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Dubrovnik / Sveučilište u Dubrovniku**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:155:400594>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-02-21**

SVEUČILIŠTE U DUBROVNIKU
UNIVERSITY OF DUBROVNIK

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Dubrovnik](#)

zir.nsk.hr

DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJ

**SVEUČILIŠTE U DUBROVNIKU
POMORSKI ODJEL**

ANTONIO PIJEVIĆ

**PROMJENE NA TRŽIŠTU MORSKOG BRODARSTVA ZA
KRUŽNA PUTOVANJA**

ZAVRŠNI RAD

Dubrovnik, 2023.

**SVEUČILIŠTE U DUBROVNIKU
POMORSKI ODJEL**

**PROMJENE NA TRŽIŠTU MORSKOG BRODARSTVA ZA
KRUŽNA TURISTIČKA PUTOVANJA**

**CHANGES IN THE SEA SHIPPING MARKET FOR
CIRCULAR TOURIST TRIPS**

ZAVRŠNI RAD

Kolegij: Ekonomika brodarstva

Mentor: Ivan Jelčić

Student: Antonio Pijević

Studijski program: Nautika

JMBAG: 0275071678

Dubrovnik, 2023.

SAŽETAK

Veličina globalnog tržišta morskog brodarstva za kružna putovanja u 2021. godini je bila 8 milijardi US\$, a predviđanja pokazuju da će do 2031. dosegnuti vrijednost od 16,7 milijuna US\$. U zadnjih četrdesetak godina je industrija krstarenja imala brzorastući dinamičan rast, koji je, zbog zdravstvenih razloga i pandemije Covid-19, prekinut u 2020. godini. Tržište oporavlja i već 2021. godina je pokazala znakove oporavka, a 2022. godina je skoro dosegla promete iz 2019. godine. Pandemija Covid-19 je donijela brodarskim kompanijama za kružna putovanja mnoge promjene koje su morali implementirati, prvenstveno zbog svoje sigurnosti i sigurnosti putnika. Osim toga, ubrzani razvoj tehnike i tehnologije, interneta, globalizacija itd. donosi svakim danom neke nove promjene, koje potrošači traže i žele, i kome brodarske kompanije na tržištu morskog brodarstva za kružna putovanja, ukoliko žele uspješno poslovati, moraju implementirati. Promjene koje se događaju na tržištu morskog brodarstva za kružna putovanja su predmet ovog rada i u nastavku će isto biti predstavljeno.

Ključne riječi: kruzing industrija, kružna putovanja, kruzer, promjene, tržište

ABSTRACT

The size of the global cruise shipping market in 2021 was US\$ 8 billion, and forecasts show that it will reach a value of US\$ 16.7 billion by 2031. In the last forty years, the cruise industry has had a fast-growing dynamic growth, which, due to health reasons and the Covid-19 pandemic, was interrupted in 2020. The market is recovering and the year 2021 has already shown signs of recovery, and the year 2022 has almost reached the turnover of 2019. The Covid-19 pandemic has brought many changes to cruise lines that they have had to implement, primarily for their safety and the safety of passengers. In addition, the rapid development of technique and technology, the Internet, globalization, etc., brings new changes every day, which consumers seek and want, and which shipping companies on the cruise shipping market, if they want to do business successfully, must implement. The changes taking place in the cruise shipping market are the subject of this paper and will be presented below.

Keywords: cruise industry, cruises, cruise ship, changes, market

SADRŽAJ:

1.	UVOD	1
1.1.	Predmet i cilj rada.....	1
1.2.	Izvori podataka i metode prikupljanja	1
1.3.	Sadržaj i struktura rada	2
2.	BRODOVI ZA KRUŽNA PUTOVANJA	3
2.1.	Povijest brodova za kružna putovanja	4
2.2.	Vrste brodova za kružna putovanja	6
3.	KRUZING TURIZAM.....	9
3.1.	Povijesni razvoj kružnih putovanja	9
3.2.	Vrste kružnih putovanja.....	13
3.3.	Stanje kruzning turizma u svijetu	17
4.	TRENDOVI I PROMJENE NA TRŽIŠTU KRUŽNIH PUTOVANJA.....	27
5.	ZAKLJUČAK	36
	LITERATURA.....	38
	POPIS GRAFIKONA I SLIKA	40
	POPIS GRAFIKONA	40
	POPIS SLIKA	40

1. UVOD

Krstarenje je odmor na brodu koji plovi oceanom, koji se povremen zaustavlja u lukama radi razgledavanja. Brod za krstarenje luksuzno je plovilo koje putnike vodi na zabavu, a to je dugo putovanje koje je jednako dio avanture kao i raznolikih odredišta na putu. Za razliku od preookeanskog broda koji prevozi putnike s jedne točke svijeta na drugu, brod za krstarenje dovodi ljude na povratno putovanje koje je različitog toka, od jednog dana do možda jednog tjedna i kulminira u ishodišnoj luci. Krstarenje je putovanje koje pruža uživanje i rekreaciju, relaksaciju i odmor.

1.1. Predmet i cilj rada

Predmet ovog rada je tržište morskog brodarstva. Kao i u svakoj djelatnosti, svakim danom se događaju brojne promjene, a koje potiču ili su uzrokovane promjenama u potrebama i željama potrošača, razvoju tehnike i tehnologije, razvoju interneta, globalizaciji itd. Ono što je u zadnjim godinama obilježilo tržišta svih gospodarskih djelatnosti, život i rad u svijetu, je globalna pandemija Covid-19 koja je uzrokovala velike promjene u životu ljudi i poslovanju poduzeća pa tako i kompanija za kružna putovanja. Stoga je svrha ovog rada istražiti, analizirati i predstaviti promjene na tržištu morskog brodarstva.

1.2. Izvori podataka i metode prikupljanja

Podaci korišteni za izradu završnog rada na temu „Promjene na tržištu morskog brodarstva za kružna putovanja“ su iz sekundarnih izvora i to iz raznih domaćih i stranih izvora. To su stručni članci koji se odnose na temu završnog rada te razne publikacije objavljene na internetu.

Prilikom izrade rada korištene su znanstvene metode indukcije i dedukcije, metoda deskripcije i kompilacije. Temeljem analize pojedinačnih činjenica, induktivnom metodom, došlo se do zaključka o općem sudu, odnosno deduktivnom metodom, su se iz općih sudova izveli opći i pojedinačni zaključci. Metoda deskripcije je korištena u radu za opisivanje činjenica, procesa i predmeta bez znanstvenog tumačenja i objašnjavanja. Prilikom preuzimanja tuđih opažanja, stavova, zaključaka i spoznaja korištena je metoda kompilacije.

1.3. Sadržaj i struktura rada

Rad se sastoji od pet poglavlja.

U prvom, uvodnom poglavlju, predstavljen je predmet i cilj rada, izvori podataka i metode prikupljanja te sadržaj i struktura rada.

O brodovima za kružna putovanja, njihovoj povijesti i vrsti brodova za kružna putovanja govori se u drugom poglavlju.

Kruzing turizam kroz povijesni razvoj kružnih putovanja, vrste kružnih putovanja i stanje kruzing turizma u svijetu predstavljeno je u trećem poglavlju.

Četvrto poglavlje donosi trendove i promjene na tržištu kružnih putovanja.

Peto, zaključno poglavlje, sažima temu ovog rada.

2. BRODOVI ZA KRUŽNA PUTOVANJA

Kruzeri, kao što i samo ime govori, su brodovi za kružna putovanja. Mogu imati različite strukture i dimenzije. Prema razini usluge dijeli se na brodove niske, srednje i visoke klase te specijalne, odnosno ekskluzivne brodove.

Brodovi niže klase obično mogu primiti veliki broj putnika (2500 do 3000 ljudi). Veličina javnog prostora je 4 do 5 četvornih metara po putniku. Prosječno trajanje krstarenja je 3 do 7 dana. Brodovi srednje klase mogu primiti 1200 do 1600 putnika. Javni prostor je veći i kvalitetniji, a kabina udobnija. Krstarenja traju od 7 do 14 dana. Premium, odnosno kruzeri visoke klase, imaju veće kabine (apartmane za sve putnike, uglavnom vanjske, s balkonima i sl.) i 7 do 8 četvornih metara prostora po putniku.

Kada se radi o ekskluzivnim brodovima visoke klase, riječ je o jedinstvenim premium plovilima za mali broj putnika, obično 50 do 200. Posljednjih godina gradi se sve više brodova za kružnu plovidbu uz pomoć elektromotornog pogona. Primjerice, 1992. godine dovršeno je ekskluzivno plovilo klase Club Med 2 kapaciteta 410 putnika za preookeanska krstarenja (duljina 187 m, brzina 16,4 čv, pet jarbola, automatsko pomicanje jedara i upravljanje njima).

Slika 1.: Brod za kružno putovanje Club Me 2

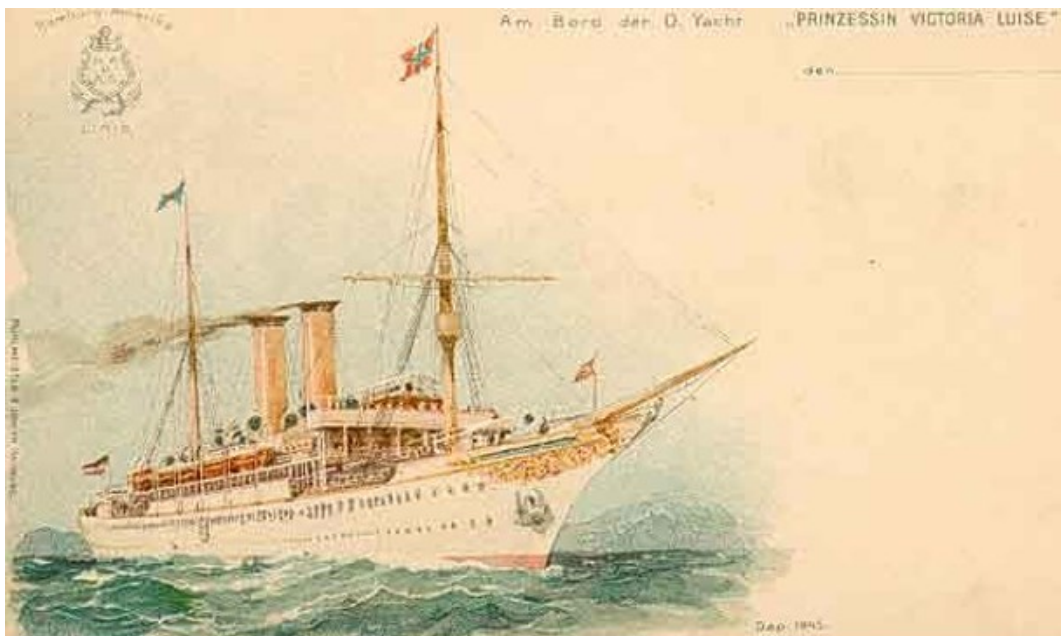
Izvor: CruiseMapper: Club Med 2, dostupno na: <https://www.cruisemapper.com/ships/Club-Med-2-755> (03.07.2023.)

2.1. Povijest brodova za kružna putovanja

Povijest razvoja i filozofija kružnog putovanja značajno se razlikuje od današnjeg koncepta kružnog putovanja. Godine 1818. brodarska udruga "Black Ball Line" bila je prva koja je posjedovala flotu jedrenjaka, otvorivši redovite preookeanske putničke linije između Sjedinjenih Država i Velike Britanije, čime su započela kružna putovanja. Prijevoz putnika na preookeanskim putovanjima u početku je bio djelomičan i usporedan s prijevozom tereta i poštanskih pošiljaka. Svrha putovanja je bila samo da bi se stiglo do određenog odredišta, dok se do prekomorskih teritorija moglo doći samo plovidbom.¹

Prvi brod za krstarenje je "Princess Victoria Louise", kao što je prikazano na slici 2. Njegova bogato ukrašena unutrašnjost sadrži knjižnicu, salon, dvoranu za fitness, prostor za kino i slike. Plovio je brzinom od 25 čvorova.²

Slika 2.: Prvi brod za kružna putovanja „Prinzessin Victoria Luise“

Izvor: Grace, M.: A Brief History of the Cruise Ship Industry, Cruise Line History, 2008., dostupno na: <https://www.cruiselinehistory.com/a-brief-history-of-the-cruise-ship-industry/> (04.07.2023.)

¹ Cruising the Past: A Brief History of the Cruise Ship Industry, dostupno na: <http://cruiselinehistory.com/a-brief-history-of-the-cruise-ship-industry/> (04.07.2023.)

² Ibid

U početku razvoja kruzera kvaliteti prijevozne usluge nije se pridavala velika pozornost, no s vremenom su Amerikanci i Britanci gradili brodove koji su uglavnom prevozili putnike, što je poboljšalo kvalitetu prijevozne usluge. Uspostava brodskih putničkih ruta također je dovela do natjecanja među zemljama u pogledu brzine plovidbe. Kvaliteta putovanja još se dramatičnije poboljšala 1840-ih i 1860-ih, kada je izgrađeno više brodova, a 1906. izgrađeni su veći, brži brodovi s više paluba. Na sve veći broj putnika koji plove preko oceana utjecalo je masovno iseljavanje europskog stanovništva u Ameriku. Prvi svjetski rat zaustavio je bjesomučnu gradnju novih brodova za krstarenje, što je drastično smanjilo broj brodova za krstarenje. Mnogi putnički brodovi korišteni su za prijevoz vojnika te su nakon rata dodjeljivani kao ratno obeštećenje.³

Nakon rata, međutim, izgrađeni su novi putnički brodovi, s bitno drugačijim interijerom i zabavom od prijašnjih kruzera. Tijekom posljednja tri desetljeća više od 185 milijuna putnika diljem svijeta krenulo je na neki oblik kružno putovanja brodom koje je trajalo više od dva dana. Od toga je čak 70% putovalo u zadnjih deset godina, a čak 38% u zadnjih pet godina.⁴

Krstarenje morem kao oblik turizma, koji je bio uspješan u Sjedinjenim Američkim Državama 70-ih i 80-ih godina, nije bio uspješan do 90-ih u Europi zbog različitih povijesnih, geografskih, društvenih i ekonomskih karakteristika. Početkom 1970-ih Sjedinjene Američke Države osnovale su brodarsku tvrtku s konceptom kruzera. Osnovan 1966., Norwegian Caribbean Cruises smatra se prvom linijom krstarenja. U istom razdoblju 1972. godine uspostavljena je linija krstarenja "Royal Caribbean Cruises", a iste godine i "Carnival Cruises". Početkom 1970-ih norveški investitori osnovali su još jednu kompaniju za krstarenje, Royal Viking, koja je imala flotu od tri luksuzna broda za krstarenje.⁵

U sedam godina od 1989. do 1996. potražnja za kruzerima porasla je za čak 50%, a u četiri godine od 1996. do 2000. još 50%. U 2010. godini ukupan broj putnika na kruzerima iznosio je oko 18 milijuna, a u usporedbi s 1995. potražnja je porasla za oko 2,5 puta. Prihodi u 2011. porasli su za približno 9,5% u usporedbi s 2010. ili približno 29,4 milijarde USD.⁶

³ Kos, S., Sabalja, Đ. i Bonato, J.: Analitička struktura disperzije kružnih putovanja po pojedinim plovidbenim područjima svijeta, UDK 338.48:656.614.2](100), Sveučilište u Rijeci, Pomorski fakultet u Rijeci, 2013., dostupno na: <http://hrcak.srce.hr/file/152881> (04.07.2023.)

⁴ Horak, S.: Međunarodni kruziranje turizam – brzorastuća vrsta turizma u svijetu, Vern, Zareb, dostupno na: <http://www.vern.hr/docs/medijske-stipendije-2012-2013/MORT/Sinisa-Horak-Medunarodni-kruziranje-turizam-02-01-2013.pdf> (04.07.2023.)

⁵ Grace, M., op.cit.

⁶ Lučka uprava Dubrovnik: Kružna putovanja u svijetu, dostupno na: <http://www.portdubrovnik.hr/index.php?act=1&lnk=2&lan=hr> (04.07.2023.)

Zbog sve većeg broja putnika, povećao se i broj putničkih brodova, a planiraju se i novogradnje sa većim i bogatijim sadržajem za putnike.⁷

U povijesnim kružnim putovanjima, vrijeme kružnog putovanja bilo je 60 dana ili više kada su se za kružno putovanje koristile jedrilice. Prelaskom na parne brodove, prekooceansko putovanje smanjeno je na manje od 16 dana, a do početka 19. stoljeća, kako su brodovi postajali sve veći i jači, ista se udaljenost mogla prijeći za 5-6 dana. S današnjim modernim putničkim brodovima ljudi su manje zabrinuti za brzinu broda, a više za bogati zabavni sadržaj na brodu.⁸

2.2. Vrste brodova za kružna putovanja

U nastavku su predstavljene razne vrste brodova za krstarenje koji danas krstare oceanima, rijekama i jezerima širom svijeta.⁹

Mainstream Cruise Ship - najčešći i najpopularniji tip broda za krstarenje, dizajniran da zadovolji potrebe većine putnika na kruzerima. Mogu primiti od 850 do 2000 putnika i imaju sve standardne sadržaje i usluge kao što su restorani, barovi, noćni klubovi, trgovačka

područja, kazališta i kina, galerije i muzeji, knjižnice, kasina, područja za osobnu njegu s teretanama i spa područjima, bazeni i ostali sportski objekti.

Mega Cruise Ship - riječ je o brodu za krstarenje posebno dizajniranom da zadovolji sve veću globalnu potražnju za takvim uslugama i može primiti više od 3000 ljudi. Oni su trenutno najveći i najnapredniji brodovi na svijetu.

⁷ Statistic Brain: Cruise Ship Industry Statistics, dostupno na: <http://www.statisticbrain.com/cruise-ship-industry-statistics/> (04.07.2023.)

⁸ Ibid

⁹ Wind Rose Network: The Cruise Industry, Types of Cruise Ships, dostupno na: <http://www.windrosenetwork.com/The-Cruise-Industry-Types-of-Cruise-Ships> (05.07.2023.)

Ocean Cruise Ship - brod za krstarenje izgrađen prema strožim standardima od konvencionalnih brodova, s jačom strukturom koja može izdržati posebno teške oceanske uvjete krstarenja na velike udaljenosti.

Luxury Cruise Ship - kruzeri motornog ili jedrenjačkog tipa, opremljeni najnovijim i tehnološki najnaprednijim nautičkim sustavima, luksuznom opremom, udobnošću i posebnim zahtjevima ekskluzivnih klijenata.

Small Cruise Ship - brod srednje veličine koji može primiti do nekoliko stotina putnika i nudi intimnije i opuštajuće iskustvo od većih brodova za masovno tržište.

Adventure Cruise Ship - brod za krstarenje dizajniran i opremljen za pružanje usluga u koje su uključene posjete udaljenim odredištima koja inače nisu dostupna većim brodovima. Dizajnirani su za vrlo specifičnu klijentelu i puno

su manji od uobičajenih brodova za krstarenje s luksuznom opremom.

Expedition Cruise Ship - Namjenski izgrađena plovila kojima upravljaju specijalizirane tvrtke kako bi klijentima pružila jedinstvena iskustva na udaljenim odredištima i vodenim putovima, kao što su Arktik i Antarktik ili obalna područja ekoloških rezervata. Imaju pravu razinu udobno-

sti i sigurnosti i uključuju čamce na napuhavanje, a ponekad čak i helikoptere za izlete.

River Cruise Ship - ovi brodovi su manji od brodova za krstarenje. Mogu primiti stotine putnika i dizajnirani su za plovidbu rijekama i unutarnjim plovnim putovima.¹⁰

¹⁰ Wind Rose Network, op.cit.

3. KRUZING TURIZAM

Kruzing turizam je veliki posao. Toliko velik, zapravo, da je 2019. godine (prije globalne pandemije Covid-19) globalna industrija krstarenja imala 29,7 milijuna putnika, stvorila radna mjesta za 1,8 milijuna ljudi diljem svijeta i doprinijela globalnom gospodarstvu s više od 154 milijarde US\$.¹¹

Kruzing turizam je, u biti, oblik enklavnog turizma i obuhvaća sve dijelove turističke industrije: smještaj, prijevoz, ugostiteljstvo i atrakcije. Krstarenje je postalo najbrže rastući segment u putničkoj industriji diljem svijeta i ne čudi širok izbor krstarenja u današnjoj ponudi.¹²

Kruzing turizam odnosi se na odmore koji se u cijelosti ili djelomično provode na brodu (kruzeru). Omogućuje turistima da svoj odmor dožive u više turističkih središta, provodeći vrijeme na različitim destinacijama tijekom putovanja. Postoje mnoge vrste brodova za krstarenje, od malih jahti do velikih brodova, koji mogu ploviti oceanima, rijekama ili fjordovima. Kruzing turizam popularan je među ostalim destinacijama u karipskoj, mediteranskoj i arktičkoj regiji.¹³

U biti, kruzing turizam je luksuzan oblik putovanja koji uključuje all inclusive odmor na kruzeru od najmanje 24 sata, sa zadanim i određenim itinererom, u kojem kruzer pristaje u nekoliko luka ili gradova. Kruzing turizam karakterizira koncentracija velikog broja ljudi koji u isto vrijeme posjećuju jednu određenu destinaciju.¹⁴

3.1. Povijesni razvoj kružnih putovanja

Kada se danas pogledaju neki od zadivljujućih modernih brodova teško je povjerovati da je ideja o ukrcavanju brodom iz užitka bila nepoznat koncept sve do ranog 20. stoljeća. Do tog trenutka ukrcaj na putnički brod općenito je bio kako bi osoba mogla stići od točke A do točke B. Prije dolaska mlaznih zrakoplova, prelazak Atlantika bio je moguć samo brodom i to je često bilo jednosmjerno putovanje za mnoge kako se useljavanje povećavalo. Međutim, s vremenom je krstarenje zaživjelo i postalo luksuz u kojem su se dobrostojeći ljudi družili, pili,

¹¹ Tourism Teacher: What is cruise tourism?, 2023., dostupno na: <https://tourismteacher.com/cruise-tourism/> (07.07.2023.)

¹² Ibid

¹³ Ibid

¹⁴ Ibid

jeli gurmanska jela i putovali na uzbudljiva odredišta. Uskoro je krstarenje postalo više od običnog elitnog načina putovanja i razvilo se u fantastičnu opciju odmora za sve obitelji.¹⁵

Slika 3.: U povijesti na brodu za kružno putovanje

Izvor: Cruise Dialysis: History of Cruising, dostupno na: <https://www.cruisedialysis.co.uk/history-of-cruising/> (07.07.2023.)

„Rođenje“ odmorišnog krstarenja započelo je osnivanjem Peninsular & Oriental Steam Navigation Company 1822. godine. Tvrtka je započela kao brodarska kompanija koja je imala rute između Engleske i Pirinejskog poluotoka. Svoj prvi ugovor za dostavu pošte sklopila je 1837. godine, a godine 1840. je započela sa isporukom pošte u Aleksandriju, Egipat, preko Gibraltara i Malte. P&O je prvi uveo usluge putničkog krstarenja 1844. godine, reklamirajući morske ture do odredišta kao što su Gibraltar, Malta i Atena, ploveći iz Southamptona. Tvrtka je kasnije uvela povratna putovanja do odredišta kao što su Aleksandrija i Carigrad. U drugoj polovici 19. stoljeća doživjeli su naglo širenje, stavljajući u pogon veće i luksuznije brodove kako bi mogli proširiti svoje tržište. Značajni brodovi tog doba uključuju SS Ravenna,

¹⁵ Cruise Dialysis: History of Cruising, dostupno na: <https://www.cruisedialysis.co.uk/history-of-cruising/> (07.07.2023.)

izgrađen 1880. godine, koji je postao prvi brod izgrađen s potpunim čeličnim nadgrađem i SS Valetta, izgrađen 1889. godine, koji je bio prvi brod koji je koristio električna svjetla.¹⁶

Neki izvori spominju „Francesco I“ koji je plovio pod zastavom Kraljevstva Dvije Sicilije (Italija), kao prvog kruzera. Izgrađen je 1831. godine i isplovio je iz Napulja početkom 1833. godine, čemu je prethodila reklamna kampanja. U kruzer su se ukrcali plemići, vlasti i kraljevski prinčevi iz cijele Europe. U malo više od tri mjeseca brod je plovio do Taormine, Catanije, Syracuse, Malte, Krfa, Patrasa, Delfi, Zante, Atene, Smirne i Carigrada.¹⁷

Prvo plovilo izgrađeno isključivo za luksuzna krstarenja bio je Prinzessin Victoria Luise iz Njemačke, koju je dizajnirao Albert Ballin, generalni direktor Hamburg-America Line-a. Brod je dovršen 1900. godine.¹⁸

U konkurentskoj borbi za što veći broj putnika, prekooceanski brodovi su uveli u svoju opremu određenu luksuznu opremu poput finih restorana, luksuznih usluga i sl., a Titanik je bio najpoznatiji primjer za navedeno. Krajem 19. stoljeća Albert Ballin, direktor Hamburg-America Line, prvi je poslao svoje prekooceanske brodove na duga južna krstarenja tijekom najgore zimske sezone Sjevernog Atlantika. Druge kompanije su slijedile navedeni primjer. Neki od njih izgradili su specijalizirane brodove dizajnirane za jednostavnu transformaciju između ljetnih i zimskih krstarenja.¹⁹

Godine 1896. su postojala tri luksuzna broda za prijevoz, odnosno putovanje od Europe do Amerike. Bili su u europskom vlasništvu. Godine 1906. se broj povećao na sedam. The British Inman Line je bio u vlasništvu grada Pariza, Cunard Line u vlasništvu Company i Lucania, White Star u vlasništvu Majestica i Teutonica, La Lorraine i La Savoie su bile u vlasništvu francuske kompanije Générale Transatlantique.²⁰

S pojavom velikih putničkih mlaznih zrakoplova 1960-ih, interkontinentalni putnici su s brodova prešli na zrakoplove, što je uzrokovalo pad prometa kod prekooceanskih brodova. Određene karakteristike starijih prekooceanskih brodova učinile su ih neprikladnima za krstarenja, kao što je velika potrošnja goriva, duboki gaz koji ih sprječava da uđu u plitke luke i kabine dizajnirane za povećanje broja putnika, a ne za udobnost. Usluge prekooceanskih brodova namijenjene putnicima prestale su 1986., uz značajnu iznimku transatlantskih

¹⁶ Karuk, M., Chala, K.: History of Cruise Tourism, dostupno na: https://dspace.nuft.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/20650/1/77Karuk_M.pdf (07.07.2023.)

¹⁷ Ibid

¹⁸ Ibid

¹⁹ Ibid

²⁰ Ibid

prijelaza kojima je upravljala britanska broderska kompanija Cunard Line. U pokušaju pomicanja fokusa tržišta s putovanja putnika na krstarenje sa zabavnom dodanom vrijednošću, Cunard Line je bio pionir u ponudi luksuznih transatlantskih krstarenja na brodu Queen Elizabeth 2. Međunarodne slavne osobe su bile angažirane da izvode kabaretske točke na brodu, a putovanje se reklamiralo kao odmor sam po sebi. Queen Elizabeth 2 je također inaugurirao „krstarenje jednom klasom“ gdje su svi putnici dobili istu kvalitetu i sadržaj. Drugi brod koji je izvršio ovu tranziciju bio je SS Norway, izvorno preookeanski brod SS France, a kasnije pretvoren u brod za kružno putovanje kao Prvi karipski „super-brod“.²¹

Suvremeni brodovi za krstarenje izgrađeni u kasnim 1980-ima i kasnije, poput Sovereignclass koji je oborio rekord veličine koji je desetljećima držala Norveška. Sovereignclass su bili prvi „magabrodovi“ kao i prva serija brodova za krstarenje koji uključuju višekatni atrij sa staklenim dizalima. Također su imali i jednu palubu koja je u potpunosti bila namijenjena za kabine sa privatnim balkonima umjesto kabinama sa pogledom na ocean. Druge broderske kompanije su ubrzo lansirale brodove sa sličnim atributima, kao što su klasa Fantasy i Crown Princeza.²²

Većina današnjih modernih brodova za krstarenje ima slijedeće sadržaje:²³

- „casino – otvoren samo kada je brod na moru kako bi se izbjegao sukob s lokalnim zakonima“,
- „spa“,
- „fitness centar“,
- „trgovine – otvorene samo kada je brod na moru kako bi se izbjeglo licenciranje robe i lokalni porezi“,
- „knjižnica“,
- „kazalište s predstavama u stilu Broadwaya“,
- „kino“,
- „unutarnji i/ili vanjski bazen“,
- „buffet restoran“,
- „saloni“,
- „teretana“,
- „klubovi“,

²¹ Karuk, M., Chala, K., op.cit.

²² Ibid

²³ Ibid

- „košarkaški tereni“,
- „stolovi za biljar“, itd.

Slika 4.: Moderan brod za kružno putovanje

Izvor: Tourism Teacher: What is cruise tourism?, 2023., dostupno na: <https://tourismteacher.com/cruise-tourism/> (07.07.2023.)

3.2. Vrste kružnih putovanja

Postoji više različitih vrsta kružnih putovanja, a neke od njih su:²⁴

- riječna krstarenja – riječno krstarenje je, kao što ime sugerira, krstarenje određenom rijekom. S obzirom na to da su rijeke puno manje od mora i oceana, tako su i riječni brodovi za krstarenje. Putuje se unutarnjim plovnim putovima, uz zaustavljanje u raznim gradskim lukama. Riječno krstarenje se uvelike razlikuje od krstarenja oceanom, gdje je sve što se može vidjeti tijekom „dana na moru“ prostranstvo pjenušave plave vode. Riječno krstarenje preferiraju oni koji traže opuštajuće i sporije

²⁴ Tourism Teacher: The 8 Major Types of Cruise, 2023., dostupno na: <https://tourismteacher.com/types-of-cruise/> (10.07.2023.)

putovanje. Ove vrste krstarenja veliki su dio industrije putovanja i turizma, a posebno su česta putovanja rijekama Nil, Dunav, Mississippi, Yangtze, Rajna,

Slika 5.: Riječno krstarenje

Izvor: Tourism Teacher: The 8 Major Types of Cruise, 2023., dostupno na: <https://tourismteacher.com/types-of-cruise/> (10.07.2023.)

- ekspedicijsko krstarenje – je jedna od vrsta krstarenja namijenjenih putnicima pustolovima koji žele učiniti puno više od jednostavnog opuštanja na krstarenju. Tendencija ovih krstarenja su da su brodovi manji od prekoceanskih brodova, jer putuju do udaljenijih mjesta. Ovi brodovi također imaju pliće gaz od običnih brodova za krstarenje, tako da mogu pristupiti manjim uvalama i plitkim lukama. Puno je aktivnosti dostupnih u ekspedicijskim krstarenjima. Ukoliko se krstari toplijim vodama, turisti mogu roniti, a ako se krstari hladnijim vodama poput Arktika, turisti mogu ići na trekking po vrhu ledenjaka. Sva ekspedicijska krstarenja su potpuno različita, od npr. povijesnog ekspedicijskog krstarenja gdje je fokus na povijesti ili krstarenja prirodom kako bi se promatrale biljke ili životinje na različitim lokacijama i sl. Grupe ekspedicijskih krstarenja su manje i intimnije,
- mega krstarenje – mega kruzer je jedno od najpopularnijih oblika krstarenja. Ovi brodovi obično mogu primiti 5.000+ gostiju. Ovo su tipovi brodova i odmora koji općenito ljudima padaju na pamet kada čuju riječ krstarenje. To su prekoceanski brodovi, obično dugi 300+ metara i teški stotine tisuća tona. Trenutno je Icon of the Seas najveći brod za krstarenje na svijetu, a neki od drugih najvećih mega brodova za

krstarenje su: Symphony of the Seas (Royal Caribbean), Harmony of the Seas (Royal Caribbean), Allure of the Seas (Royal Caribbean), Oasis of the Seas (Royal Caribbean), Mardi Gras (Carnival), Iona (P&O Cruises), AIDAnova (AIDA Cruises), MSC Grandiosa (MSC Cruises), Spectrum of the Seas (Royal Caribbean). Ovi brodovi imaju nevjerojatnu količinu različitih pogodnosti na brodu. Od kina do vodenih tobogana do vlastitih franšiza Starbucksa, tematskih restorana, knjižnica, staza za karting, kazališta i još puno toga. Krstarenja ovim brodovima obično traju 7 do 14 dana, iako mogu biti i dulja. Posjećuju tipična mjesta za odmor ili turistička odredišta sa zanimljivim stvarima za vidjeti,

Slika 6.: Icon of the Seas

Izvor: Tribou, R.: Royal Caribbean takes world's largest cruise ship Icon of the Seas out for its first spin, Orlando Sentinel, 2023., dostupno na: <https://www.orlandosentinel.com/2023/06/28/royal-caribbean-takes-worlds-largest-cruise-ship-icon-of-the-seas-out-for-its-first-spin/> (10.07.2023.)

- krstarenje jahtom – odmor na jahti odiše luksuzom i ova vrsta krstarenja povezuje se s bogatim i elitnim ljudima, poput slavni i kraljevskih osoba, od kojih mnogi posjeduju ili iznajmljuju jahtu i redovito je koriste. Jahte obično prevoze oko šest putnika, a super jahte do 12 putnika. Tehnički na jahti ne treba posada za jahtu iako ih je uvijek korisno imati,

- luksuzno krstarenje – ova vrsta krstarenja je podvrsta drugih krstarenja, može se raditi o luksuznom krstarenjem oceanom ili luksuznom riječnom krstarenjem. Luksuzno krstarenje nastoji ponuditi puno višu kvalitetu usluge, od privatnih blagavaonica, batlera, gurmanskih restorana s vrhunskim kuharima, raskošan dekor, stroga pravila odijevanja i još puno toga. Naravno, navedena krstarenja su puno skuplja od ostalih krstarenja,
- tematsko krstarenje – kada je riječ o zabavi, tematsko krstarenje je pravi izbor. Ova vrsta krstarenja uglavnom se javlja na preookeanskim brodovima. Na primjer, Disney čak ima svoja vlastita krstarenja u kojima je sve tematizirano oko Disneyevih filmova i likova. Od pjevanja filmske glazbe na nevjerojatnim večernjim predstavama do opuštanja na Disneyevom privatnom otoku i vatrometa na moru. Međutim, nije samo Disney taj koji nudi tematska krstarenja. Postoji vrsta krstarenja za apsolutno svaku nišu, hobi, interes itd. Također je važno razlikovati tematska krstarenja cijelim brodom, gdje će određena grupa npr. unajmiti cijeli brod, tako da će svi na brodu biti za tematsko krstarenje i tematska krstarenja na dijelu broda gdje grupa ljudi rezervira određeni broj kabina ili dio broda, poput određenog bara, prostora na palubi ili konferencijske sobe,
- avanturističko krstarenje – vrlo je slično ekspedicijskom krstarenju. Jedna manja razlika je u tome što pustolovna krstarenja obično uključuju određenu razinu tjelesne aktivnosti za razliku od, možda, samo promatranja u ekspedicijskom krstarenju. Kod avanturističkog krstarenja fokus je na aktivnostima izvan plovila, a to može biti bilo što, od vožnje kajakom do jahanja, ronjenja, pa čak i kampiranja,
- krstarenje za samce – krstarenje za samce je još jedna popularna podvrsta krstarenja. Iako mnoga krstarenja organiziraju okupljanja za solo kruzera, postoje i posebna krstarenja za samce. Često su namijenjena starijim putnicima, obično od 50 i više godine. Jedna od najpopularnijih kompanija za krstarenje koja nudi tipina krstarenja za jednu osobu je Saga. Putnici mogu imati koristi od „Singles Mingle“ zabava uz piće, stjuarda u kabini, 24-satne usluge u sobu, noćne usluge rasporemanja, otvorenog rasporeda sjedala i još puno toga. Samostalno krstarenje je savršen način da osoba putuje sama, ali da se nikada ne osjeća dosadno ili usamljeno, a također da bude sigurna da je uvijek sigurna i zbrinuta dok istražuje nova mjesta.

Predstavljene su samo neke vrste kružnih putovanja, koje se kontinuirano razvijaju, a u skladu sa potrebama i željama turista.

3.3. Stanje kruzing turizma u svijetu

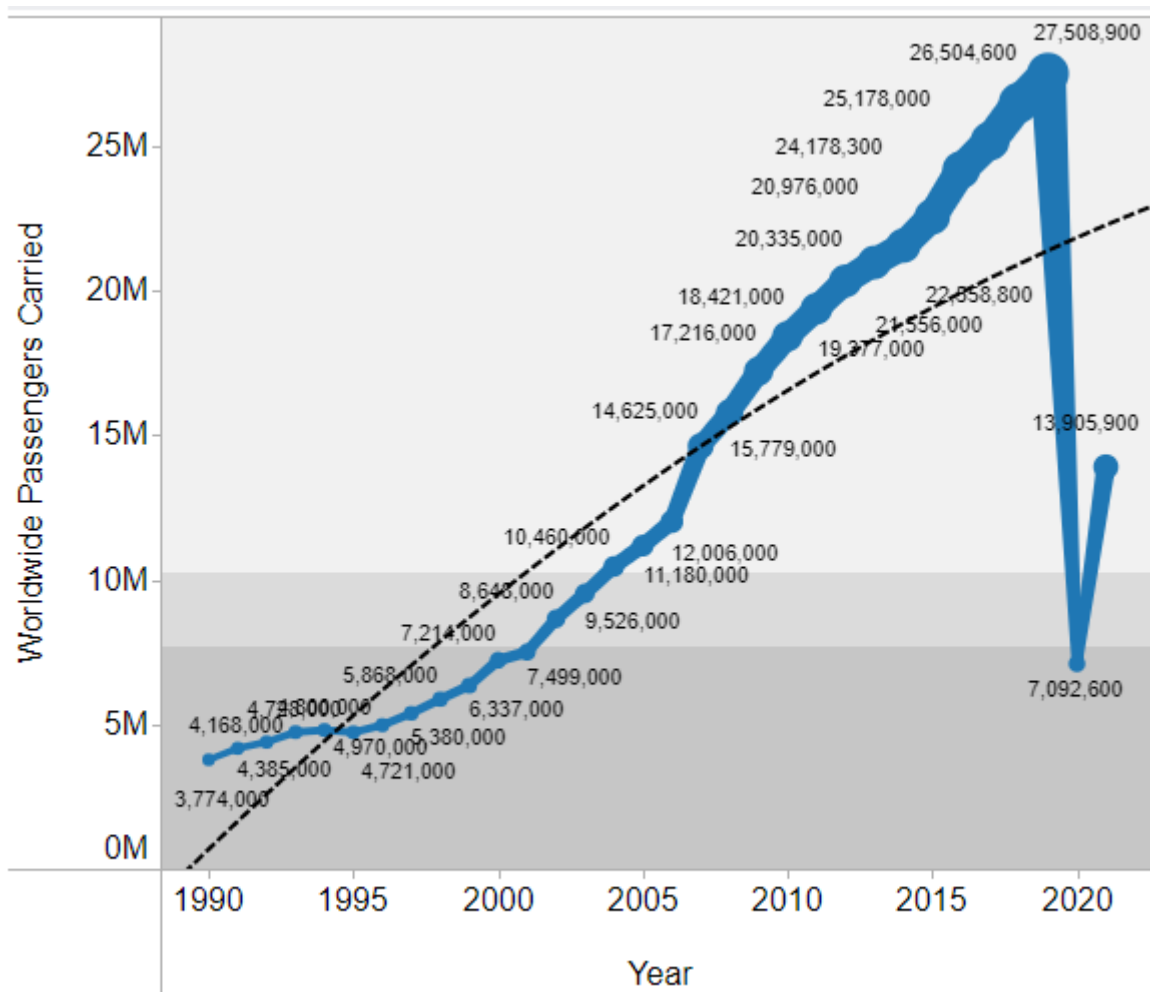
Krstarenja predstavljaju jedan od glavnih segmenata sektora putovanja i turizma, koji se odvijaju u mnogim regijama diljem svijeta, od Sredozemnog mora do Tihog oceana. U 2022. godini je prihod industrije krstarenja u svijetu iznosio gotovo 19 milijardi US\$, što je značajan porast u usporedbi sa dvije godine pandemije koronavirusa koje su prethodile 2022. godini, međutim prihod u 2022. godini je ostao ispod razine prije pandemije. U 2022. godini prihod industrije krstarenja u Sjedinjenim Američkim Državama je bio otprilike pet puta veći od prihoda Njemačke, drugog vodećeg tržišta, ali još nije dostigao razinu zarade kakva je bila prije pandemije. Iako se usluge rezervacije putovanja danas sve više premještaju online u ovom segmentu, izvanmrežna prodaja i dalje ostaje dominantan prodajni kanal za globalnu industriju krstarenja, s nešto manje od jedne četvrtine prihoda industrije krstarenja koje dolazi od online transakcija.²⁵

Dok je broj putnika na oceanskim kruzerima diljem svijeta dramatično opao s početkom pandemije Covid-19, na ispod pet milijuna u 2021. godini, globalni broj putnika na kruzerima se djelomično oporavio u 2022. godini, na ukupno nešto iznad 20 milijuna putnika. Te je godine većina svjetskih posjetitelja kruzera došla iz Sjeverne Amerike, a Zapadna Europa bila je druga vodeća regija za kruzerski turizam. U međuvremenu, iako je broj putnika bio manji od onoga prije pandemije, Karibi, Bahami i Bermuda su ostali najposjećenija svjetska odredišta za krstarenja u 2022. godini, ugovivši oko 9 milijuna turista. Slijede ih zemlje srednjeg i zapadnog Mediterana koje su u 2022. godini privukle približno 2,6 milijuna putnika na krstarenjima.²⁶ Kretanje broja putnika u svijetu na kružnim putovanjima je prikazano grafikonom 2.

²⁵ Statista: Cruise industry worldwide – statistics & facts, 2023., dostupno na: <https://www.statista.com/topics/1004/cruise-industry/#topicOverview> (12.07.2023.)

²⁶ Ibid

Grafikon 1.: Kretanje broja putnika na oceanskim kružnim putovanjima u svijetu u razdoblju od 1990. do 2020. godine

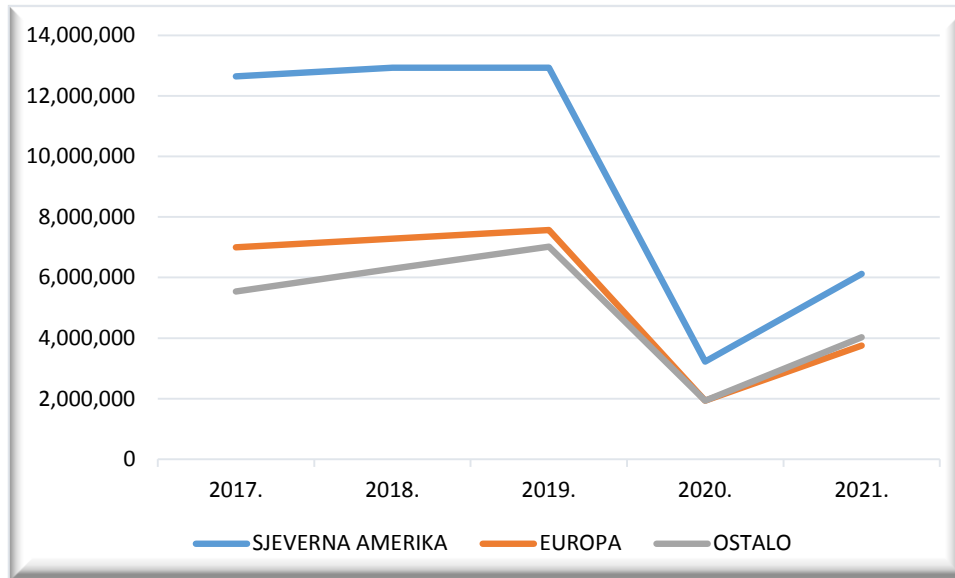
Izvor: Cruise Market Watch: Growth of the Ocean Cruise Line Industry, dostupno na: <https://cruisemarketwatch.com/growth/> (12.07.2023.)

Kao što se može vidjeti i iz grafikona 1., pandemija Covid-19, koja se pojavila krajem 2019. godine, zaustavila je industriju preoceanskih putničkih krstarenja. Osim toga, ubrzalo se i povlačenje brojnih brodova jer su flote postojale modernije i ekološki prihvatljivije. Između 2019. i 2021. godine ukupno je 31 brod napustio svjetska oceanska krstarenja, smanjujući kapacitet putnika za 49.105. Navedeno je u određenoj mjeri nadoknađeno sa 8 novih brodova kapaciteta 34.312 putnika u 2021. godini.²⁷

²⁷ Cruise Market Watch: Growth of the Ocean Cruise Line Industry, dostupno na: <https://cruisemarketwatch.com/growth/> (12.07.2023.)

Kretanje broja putnika na oceanskim krstarenjima u regijama svijeta u razdoblju od 2017. do 2021. godine je prikazano grafikonom 2.

Grafikon 2.: Kretanje broja putnika na oceanskim krstarenjima u regijama svijeta u razdoblju od 2017. do 2021. godine

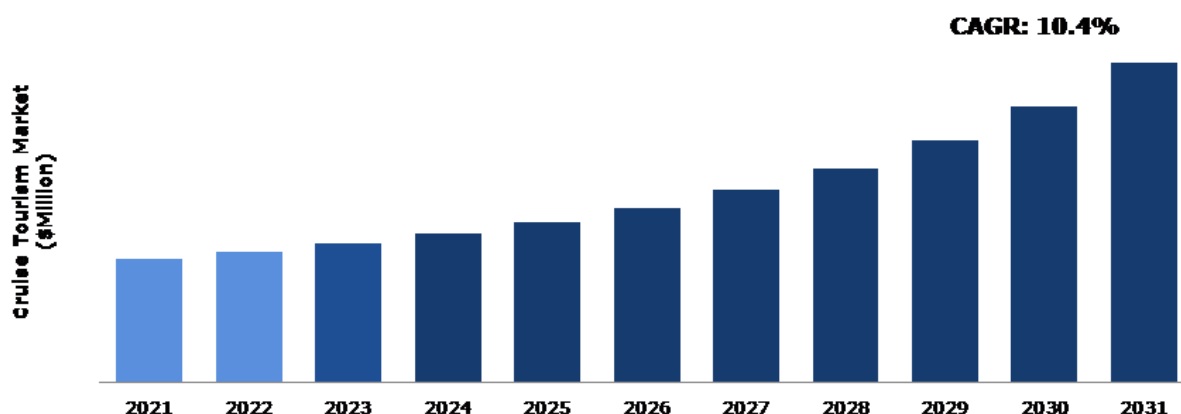

Izvor: izrada autora prema podacima Cruise Market Watch: Growth of the Ocean Cruise Line Industry, dostupno na: <https://cruisemarketwatch.com/growth/> (12.07.2023.)

Kao što se može vidjeti na grafikonu 2., pandemija Covid-19 je snažno pogodila industriju krstarenja u 2020. godini, međutim 2021. godina je već pokazala znakove oporavka.

Vrijednost globalnog tržišta morskog brodarstva za kružna turistička putovanja je u 2021. godini bilo 5.288,8 US\$, a procjene su da će rasti po stopi od 10,4% generirajući prihod od 13.641,4 milijuna US\$ do 2031. godine, kao što se može vidjeti iz grafikona 3.

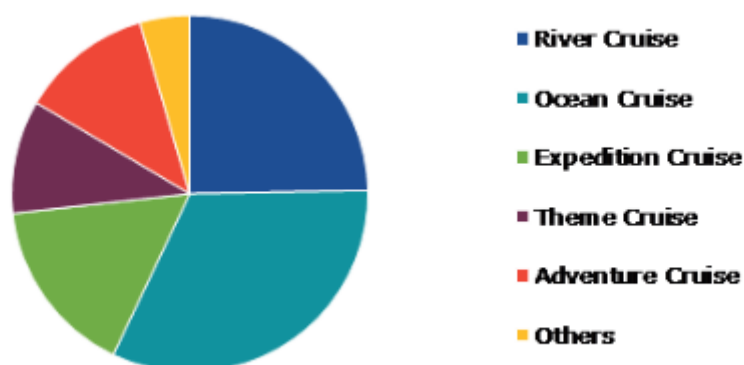
Grafikon 3.: Procjena kretanja vrijednosti globalnog tržišta morskog brodarstva za kružna turistička putovanja (2022.-2031. godina, u mil.US\$)

Izvor: ResearchDive: The Global Cruise Tourism Market Analysis, 2023., dostupno na: <https://www.researchdive.com/107/cruise-tourism-market> (12.07.2023.)

Ovisno o vrsti kružnog putovanja, tržište je podijeljeno na riječna krstarenja, oceanska krstarenja, ekspedicijska krstarenja, tematska krstarenja, pustolovna krstarenja i dr. Između navedenih, oceanska krstarenja su imala najveći tržišni udio u 2021. godini, a navedena vrsta je procijenjena kao najbržerastuća u slijedećem razdoblju.²⁸

Grafikon 4.: Udio na globalnom tržištu kružnih putovanja, prema vrsti kružnih putovanja (u 2021. godini)

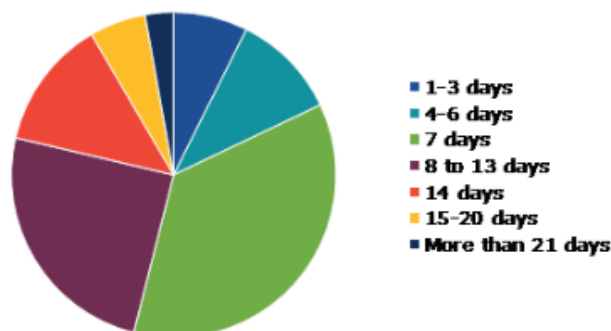

Izvor: ResearchDive: The Global Cruise Tourism Market Analysis, 2023., dostupno na: <https://www.researchdive.com/107/cruise-tourism-market> (12.07.2023.)

²⁸ ResearchDive: The Global Cruise Tourism Market Analysis, 2023., dostupno na: <https://www.researchdive.com/107/cruise-tourism-market> (12.07.2023.)

Prema dužini trajanja kružnog putovanja, krstarenja se dijele na krstarenja od 1-3 dana, 4-6 dana, 7 dana, 8 do 13 dana, 14 dana, 15-20 dana i više od 21 dan. Krstarenja koja traju 7 dana su ostvarila najveći tržišni udio po ostvarenim prihodima u 2021. godini.²⁹

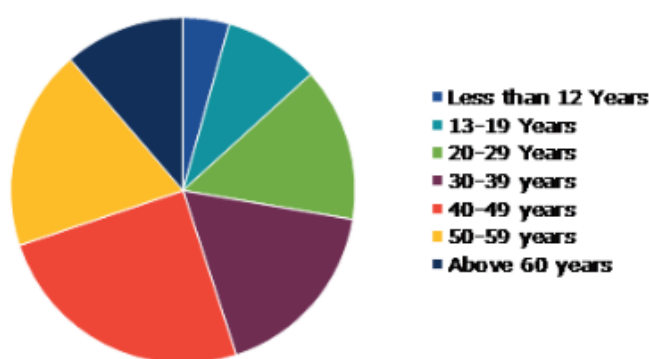
Grafikon 5.: Tržišni udjeli kružnih putovanja u svijetu prema trajanju kružnog putovanja (u 2021. godini)

Izvor: ResearchDive: The Global Cruise Tourism Market Analysis, 2023., dostupno na: <https://www.researchdive.com/107/cruise-tourism-market> (12.07.2023.)

Temeljeno na dobi putnika, tržište se dijeli na segmente putnika mlađih od 12 godina, 13-19 godina, 20-29 godina, 30-39 godina, 40-49 godina, 50-59 godina i preko 60 godina. Između navedenih segmenata, segment putnika u dobi od 40-49 godina je ostvario najveći tržišni udio po ostvarenim prihodima u 2021. godini.³⁰

Grafikon 6.: Tržišni udjeli kružnih putovanja u svijetu prema segmentima životne dobi putnika (u 2021. godini)

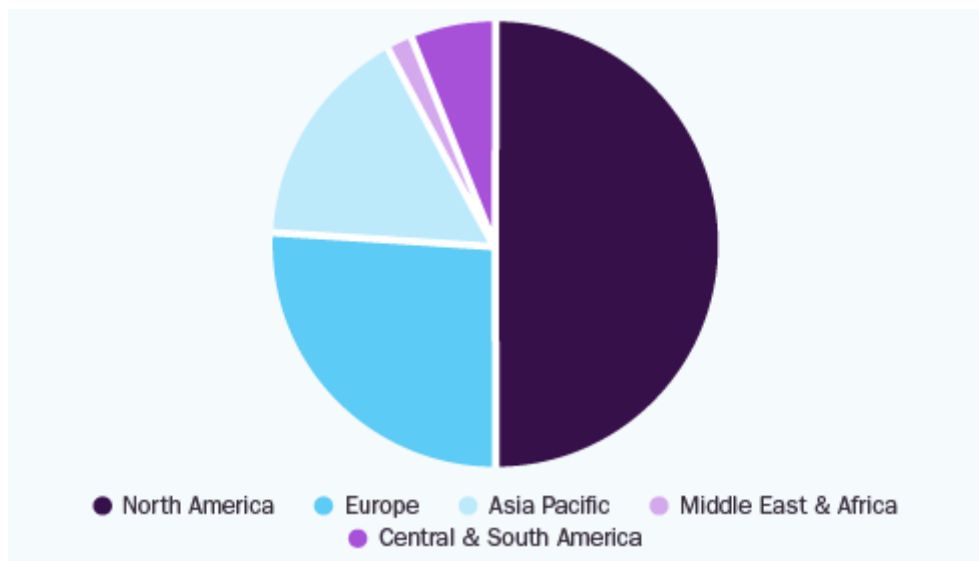
Izvor: ResearchDive: The Global Cruise Tourism Market Analysis, 2023., dostupno na: <https://www.researchdive.com/107/cruise-tourism-market> (12.07.2023.)

²⁹ ResearchDive, op.cit.

³⁰ Ibid

Sjeverna Amerika imala je oko 50% udjela u prihodu na tržištu morskog brodarstva za kružna turistička putovanja i dominirala je tržištem 2021. godine. Dominacija regije na globalnom tržištu uglavnom je zasluga snažne prisutnosti međunarodnih ključnih igrača i najrazvijenije industrije. Veći raspoloživi dohodak, potrošnja potrošača i razvijena turistička industrija su čimbenici kojima se pripisuje veći tržišni udio prihoda.³¹

Grafikon 7.: Udjeli na tržištu morskog brodarstva za kružna turistička putovanja po regijama svijeta (u 2021. godini)

Izvor: Grand View Research: Curruise Market Size, Share & Trends Analysis Report By Type (Ocean Cruises, River Cruises), By Region, And Segment Forecasts, 2022-2028, dostupno na: <https://www.grandviewresearch.com/industry-analysis/cruise-market-report> (15.07.2023.)

Očekivanja su da će Azija i Pacifik imati u budućnosti najveću stopu rasta. Predviđa se da će regija zabilježiti rast od 12,1% od 2022. do 2028. godine. Tijekom posljednjih nekoliko godina industrija krstarenja seli se iz Sjeverne Amerike i Europe u Aziju i Pacifik. Za navedeno su zaslužne vladine inicijative za razvoj turističke industrije u navedenom dijelu svijeta i tako je npr. 19. kolovoza 2020. godine indijska vlada najavila smanjenje naknada za vez za 70% kako bi potaknula krstarenja.³²

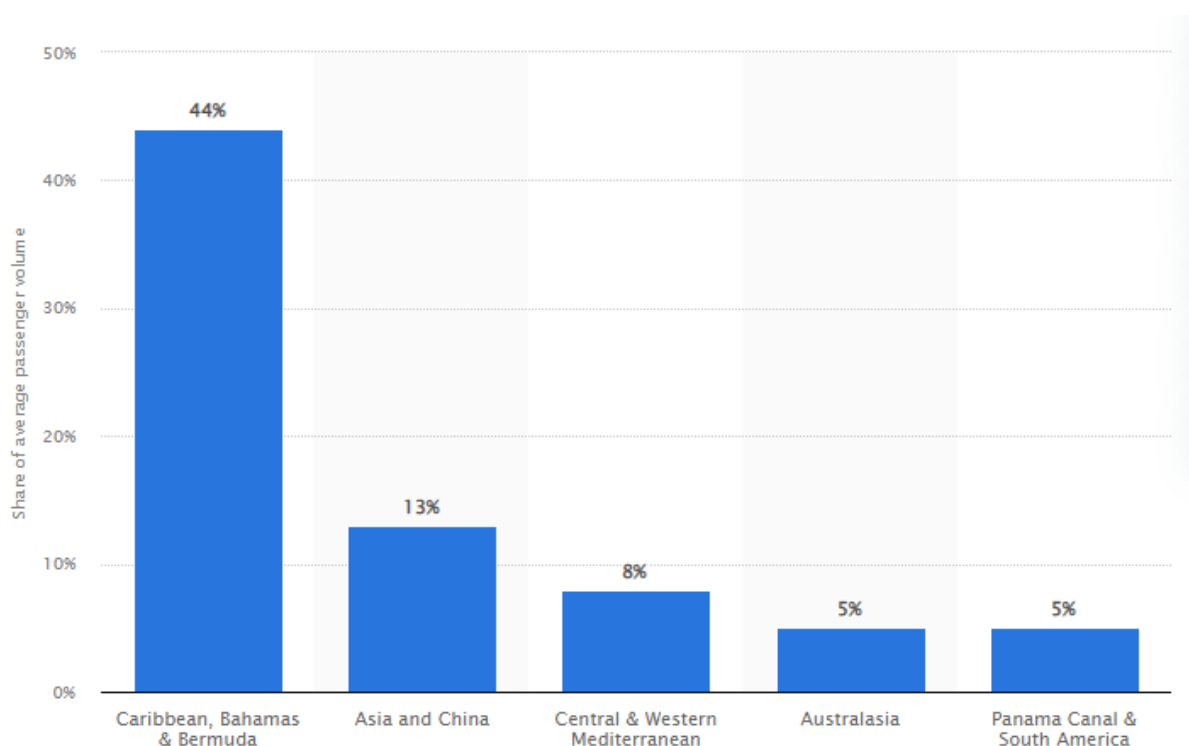
³¹ Grand View Research: Curruise Market Size, Share & Trends Analysis Report By Type (Ocean Cruises, River Cruises), By Region, And Segment Forecasts, 2022-2028, dostupno na: <https://www.grandviewresearch.com/industry-analysis/cruise-market-report> (15.07.2023.)

³² Ibid

Europa je bila druga po veličini u smislu udjela prihoda i činila je više od 25% udjela u 2021. godini. Očekuje se da će postići značajnu stopu rasta u budućem razdoblju. Rast tržišta pripisuje se porastu potražnje za održivim turizmom.³³

U razdoblju između 2018. i 2020. godine, mjereno brojem putnika, vodeća destinacija za kružna putovanja u svijetu su bili Karibi, Bahami i Bermuda sa udjelom od 44%, a slijedi ih Azija i Kina sa 13%, Srednji i Zapadni Mediteran sa 8%, Australija sa 5% i Panamski Kanal i Južna Amerika sa udjelom od 5%.³⁴

Grafikon 8.: Vodeće destinacije za kružna putovanja u svijetu u razdoblju od 2018. do 2020. godine

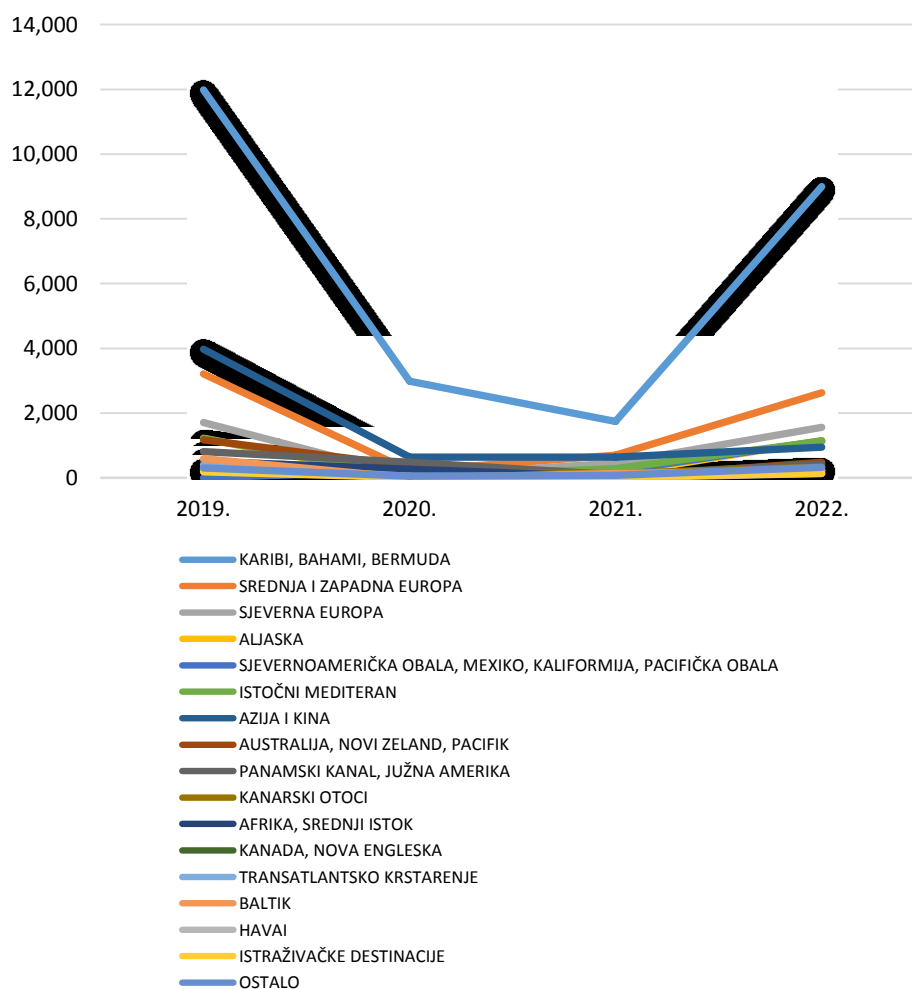
Izvor: Statista: Leading destinations for cruise tourism worldwide between 2018 and 2020, by average passenger volume, dostupno na: <https://www.statista.com/statistics/544601/cruise-onshore-visit-days-by-region/> (15.07.2023.)

³³ Grand View Research, op.cit.

³⁴ Statista: Leading destinations for cruise tourism worldwide between 2018 and 2020, by average passenger volume, dostupno na: <https://www.statista.com/statistics/544601/cruise-onshore-visit-days-by-region/> (15.07.2023.)

Kretanje broja putnika u vodećim destinacijama za kružna putovanja u razdoblju od 2019. do 2022. godine je prikazano grafikonom 9.

Grafikon 9.: Kretanje broja putnika u vodećim destinacijama za kružna putovanja u razdoblju od 2019. do 2022. godine (u tis.)

Izvor: izrada autora prema podacima Statista: Leading ocean cruise destinations worldwide from 2019 to 2022, by number of passengers (in 1,000s), dostupno na: <https://www.statista.com/statistics/1195236/leading-cruise-destinations-by-number-of-passengers/> (15.07.2023.)

Kao što se može vidjeti iz grafikona 9., broj putnika na oceanskim krstarenjima na najposjećenijim svjetskim odredištima krstarenja značajno je porastao u 2022. godini u odnosu na prethodnu godinu, a nakon dramatičnog pada s početkom pandemije koronavirusa

(Covid-19). U 2022. godini su Karibi, Bahami i Bermuda bili vodeća svjetska odredišta za krstarenja s otprilike devet milijuna putnika. Iako ovaj broj označava nagli godišnji porast, ostao je ispod razine prije pandemije.³⁵

Globalno tržište karakterizira prisutnost velikih, istaknutih ključnih igrača i malih lokalnih igrača. Većinu tržišnog udjela zauzimaju dvije tvrtke, Carnival Corporation & Plc. i Royal Caribbean Group. Ključne tvrtke usredotočene su na nove inicijative za povećanje svoje klijentele kao što su npr. višegeneracijski paketi koji ciljaju na obiteljska putovanja, dječja tematska krstarenja za djecu, misteriozna tematska krstarenja itd. Ovi ključni igrači koji djeluju na globalnom tržištu krstarenja posebno se usredotočuju na širenje svog poslovanja na neiskorištene regije ili zemlje. Na primjer, u lipnju 2018. godine Carnival Corporation & Plc objavila je kupoprodajni ugovor za akviziciju TWC Enterprises Limited odjela White Pass & Yukon Route od strane svoje podružnice Holland America Princess Alaska Tours. Ova strategija je usvojena kako bi se proširili pristanišni kapaciteti za prihvat brodova za krstarenje najnovije generacije. Neki istaknuti igrači na globalnom tržištu krstarenja uključuju:³⁶

- Carnival Corporation & Plc,
- Royal Caribbean Group,
- MSC Cruises S.A.,
- Norwegian Cruise Line Holdings Ltd.,
- Disney Cruise Line,
- Genting Hong Kong Limited,
- Fred. Olsen Cruise Lines.

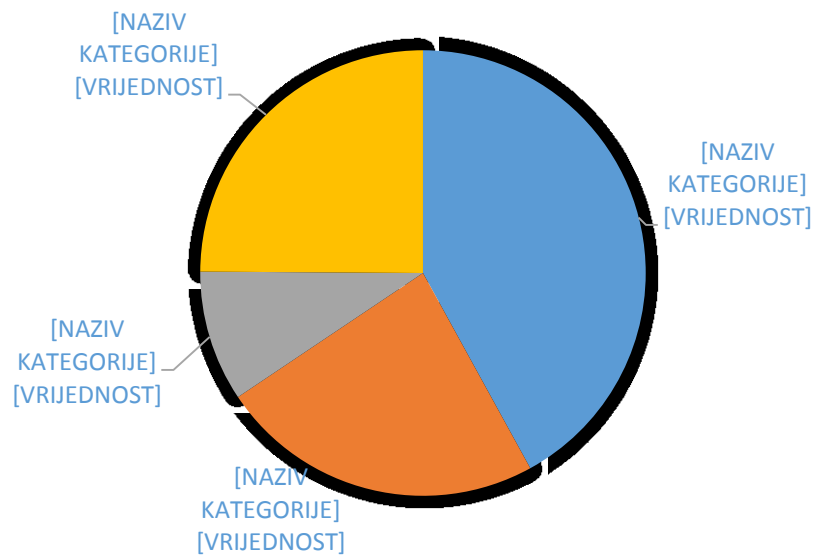
Carnival Corporations je u 2021. godini imao udio od 42% na tržištu morskog brodarstva za kružna putovanja (brandovi: AIDA, Carnival, Costa Cruises, Cunard, Holland America, P&O Cruises, P&O Cruises Australia, Princess, Seaborn), RCI je imao udio od 23,6% (brandovi: Azamara, Celebrity, Royal Caribbean, Silversea), Norwegian je imao udio od 9,5% (brendovi: Norwegian, Oceania Cruises, Regent Seven Seas), a svi ostali zajedno na tržištu morskog brodarstva za kružna putovanja su u 2021. godini imali tržišni udio od 24,9%.³⁷

³⁵ Statista: Leading ocean cruise destinations worldwide from 2019 to 2022, by number of passengers (in 1,000s), op.cit.

³⁶ Grand View Research, op.cit.

³⁷ Cruise Market Watch: Market Share, 2021 Worldwide Cruise Line Market Share, dostupno na: <https://cruisemarketwatch.com/market-share/> (15.07.2023.)

Grafikon 10.: Tržišni udjeli kompanija za kružna putovanja u 2021. godini

Izvor: izrada autora prema podacima Cruise Market Watch: Market Share, 2021 Worldwide Cruise Line Market Share, dostupno na: <https://cruisemarketwatch.com/market-share/> (15.07.2023.)

Kao što se može vidjeti iz predstavljenih podataka, industrija kružnih putovanja je brzorastuća industrija čiji je pozitivan trend drastično promijenila globalna pandemija Covid-19. Oporavak je u tijeku, pojedine regije i destinacije su već postigle broj putnika kakav je bio prije pandemije, međutim, kao i u svakoj djelatnosti, potrošačke potrebe i želje se mijenjaju i potrebno je prilagoditi im se. Na promjene u potrošačkom, odnosno turističkom putovanju, veliki utjecaj je imala i spomenuta pandemija Covid-19. Kako je tema ovog rada „Promjene na tržištu morskog brodarstva za kružna turistička putovanja“ u slijedećem poglavlju će biti predstavljene aktualne promjene na tržištu morskog brodarstva za kružna turistička putovanja, kao i trendovi na tržištu morskog brodarstva za kružna turistička putovanja.

4. TRENDOWI I PROMJENE NA TRŽIŠTU KRUŽNIH PUTOVANJA

Prethodno je predstavljeno tržište kružnih putovanja u svijetu i industrija krstarenja koja je jedno od najbrže rastućih tržišta u industriji putovanja. Više je čimbenika koji mogu utjecati na rast industrije tržišta krstarenja, a neki od tih čimbenika uključuju:³⁸

- ekonomski uvjeti: snažan gospodarski rast često dovodi do većeg raspoloživog dohotka, što može povećati potrošnju na aktivnosti u slobodno vrijeme, uključujući krstarenje,
- demografski trendovi: kako populacija stari, potražnja za krstarenjima raste jer starije osobe imaju više slobodnog vremena i sredstava za putovanje,
- tehnološki napredak: nova tehnologija je učinila krstarenje privlačnijim potrošačima, kao što su brži Wi-Fi i poboljšane mogućnosti zabave na brodu,
- zdravstveni problemi: pandemija Covid-19 je značajno utjecala na industriju krstarenja, dovodeći do smanjene potražnje i utjecala je na poboljšanje sigurnosnih mjera. Iako je pandemija, na neki način, završila i industrija se oporavlja, potrošači i dalje nastavljaju davati prednost zdravlju i sigurnosti pri donošenju odluka o putovanju,
- konkurencija: industrija krstarenja je vrlo konkurentna, što zahtijeva od tvrtki inovacije i isticanje kako bi privukle kupce. Novi igrači na tržištu mogu poremetiti postojeće igrače i uzrokovati promjene u cijenama i ponudi.

Globalno tržište krstarenja širi se kako bi zadovoljilo sve veću potražnju za luksuznim iskustvima, višegeneracijskim putovanjima, wellnessom i zdravljem, inicijativama za održivost i digitalnim napretkom. Kruzeri koji mogu predvidjeti te trendove i na njih prikladno odgovoriti vjerojatno će postići uspjeh na sve konkurentnijem tržištu krstarenja. Riječna krstarenja su posljednjih godina postala sve popularnija diljem Europe i Azije. Riječna krstarenja pružaju intimno okruženje, uključuju manje brodove i nude pristup udaljenim odredištima. Održivost je postala glavni prioritet u industriji krstarenja, a mnoge linije usvajaju ekološke prakse poput korištenja obnovljivih izvora energije, smanjenja upotrebe plastike za jednokratnu upotrebu i poticanja odgovorne turističke prakse.³⁹

³⁸ GlobeNewswire: Cruise Market Size to Hit USD 22.8 Billion at a CAGR of 11,5% by 2032, dostupno na: <https://www.globenewswire.com/en/news-release/2023/05/01/2658392/0/en/Cruise-Market-Size-to-Hit-USD-22-8-Billion-at-a-CAGR-of-11-5-by-2032-Market-us.html> (18.07.2023.)

³⁹ Ibid

Kruzeri sve više ulažu u tehnologiju kako bi poboljšali iskustva putnika, od mobilnih aplikacija i nosivih uređaja do slušalica za virtualnu stvarnost i pomoćnika pokretanih umjetnom inteligencijom. Wellness i zdravlje postali su glavni prioriteti unutar industrije krstarenja, s mnogim linijama koje nude sadržaje za fitness na brodu, mogućnosti zdrave prehrane i aktivnosti na temu wellnessa. Kruzeri odgovaraju na ovaj trend nudeći obiteljski orijentirane sadržaje kao što su vodeni parkovi i klubovi za djecu, luksuzna i iskustvena krstarenja doživljavaju preporod na tržištu krstarenja, a putnici zahtijevaju sadržaje kao što su privatni balkoni i ekskluzivna mjesta za objedovanje. Mnogi traže autentične kulturne susrete, a tvrtke za krstarenje odgovorile su organiziranjem obalnih izleta koji prikazuju lokalne običaje, tradiciju i kuhinju.⁴⁰

Industrija krstarenja doživjela je ogroman rast zbog porasta raspoloživih prihoda, povećane sklonosti putovanjima u slobodno vrijeme i širenja odredišta za krstarenja. Također su mnogo uložili u naprednu tehnologiju, kreativna iskustva i održive poslovne metode koje su privukle nove potrošače. Kruzeri su proveli različite inicijative kako bi smanjili svoj utjecaj na okoliš, poput ulaganja u čiste tehnologije i smanjenja stvaranja otpada. To je dobro odjeknulo kod ekološki osviještenih potrošača koji sve više traže ekološki prihvatljive mogućnosti putovanja.⁴¹

Pokretači tržišta industrije za kružna putovanja su:⁴²

- potražnja potrošača – kako sve više putnika traži jedinstveno iskustvo odmora, potražnja za kruzerima značajno se povećala posljednjih godina (uz izuzetak godina globalne pandemije). Zbog nastojanja kruzera da zadovolje potražnju povećanjem svojih flota i uvođenjem dodatnih ruta, sektor je nastavio rasti,
- inovacije – kruzeri neprestano inoviraju i dodaju nove pogodnosti i značajke kako bi privukli putnike. To seže od izbora zabave do napredne tehnologije i inovativnih gastronomskih iskustava,
- rast ponude linija za krstarenje – kako bi privukle različite putnike, kompanije za krstarenja proširuju svoju ponudu kako bi uključile tržišne niše poput avanturističkih krstarenja, riječnih krstarenja i krstarenja malim brodovima.

Potresi i uragani mogu promijeniti itinerere krstarenja i utjecati na sigurnost putnika. Na potražnju za krstarenjima i pripremu itinerera također utječu terorizam i politička nestabilnost.

⁴⁰ GlobeNewswire, op.cit.

⁴¹ Ibid

⁴² Ibid

Zbog visokih troškova izgradnje i održavanja, ima manje sudionika na tržištu, manje konkurencije i manja je cjenovna fleksibilnost. Također, potreba da brodarske kompanije za kružna putovanja ulažu u skuplju, čišću tehnologiju kako bi smanjili svoj utjecaj na okoliš pridonosi povećanju operativnih troškova, što zauzvrat smanjuje profitne marže.⁴³

Izbijanje zaraznih bolesti kao što je Covid-19 može naštetiti ugledu industrije krstarenja i smanjiti povjerenje kupaca u krstarenje. To može dovesti do pada potražnje i prihoda za krstarenja. Krstarenje je primarno sezonska aktivnost, a najpopularnije vrijeme za odlazak je ljetni odmor. Na profitabilnost poslovanja kruzera utječu prihodi izvan vršne sezone i smanjene stope popunjenosti. Loša medijska pokrivenost, poput priča o ozljedama putnika ili zločinima, smanjuje ukupni broj rezervacija i utječe na povjerenje kupaca u krstarenja.⁴⁴

Globalni pomorski sektor nudi niz prilika za rast i razvoj, uključujući gospodarstva u nastajanju, ekološka putovanja, tehnički napredak, specijalizirana krstarenja, prilike za povećanje prodaje i partnerstva. Posao krstarenja ima ogroman potencijal za razvoj u regijama poput Južne Amerike i Azije. Ovi teritoriji pridonose porastu potražnje za putovanjima, pružajući tvrtkama za krstarenja široku bazu kupaca. Nove tehnologije kao što su umjetna inteligencija, virtualna stvarnost i Internet stvari imaju potencijal za poboljšanje razine učinkovitosti krstarenja poboljšavajući iskustva putnika na brodu.⁴⁵

Specijalizirana krstarenja, kao što su wellness krstarenja, avanturistička krstarenja i kulinarska krstarenja mogu privući tržišne niše i dati krstarenjima priliku da se istaknu od konkurencije. Ponuda usluga i objekata na brodu kao što su tretmani u toplicama, izleti na obalu i specijalizirane mogućnosti objedovanja mogu pomoći tvrtkama za krstarenja da zarade više novca. Kruzeri bi mogli povećati svoj tržišni doseg i pružiti klijentima bolja sveobuhvatna iskustva putovanja kroz partnerstva i suradnju s drugim putničkim tvrtkama poput zrakoplovnih prijevoznika i hotela.⁴⁶

Prethodno predstavljeni podaci pokazali su kako je globalna pandemija utjecala na tržište industrije kružnih putovanja, uzrokovala mnoge promjene koje su ostale i danas, nakon prestanka pandemije.

Na kopnu, karantene zbog pandemije i socijalno distanciranje su izrazi za koje se prije jedva čulo, a za vrijeme pandemije su postali uobičajena terminologija. Tjelesna interakcija i

⁴³ GlobeNewswire, op.cit.

⁴⁴ Ibid

⁴⁵ Ibid

⁴⁶ Ibid

druženje, jedna od osnovnih ljudskih potreba, postalo je minimalističko, čak i nepostojeće. Ništa drugačije nije bilo ni u industriji kružnih turističkih putovanja koja je pretrpjela ozbiljne udarce tijekom pandemije. Sam temelj kruzerske industrije, a to su tisuće putnika i članova posade koji žive na brodu u relativno zatvorenom okruženju, postao je razlog brzog širenja Covida. Brod za krstarenje Diamond Princess je postao žarište Covida u prvim danima pandemije u veljači 2020. godine. Svjetska zdravstvena organizacija je objavila da je više od polovice poznatih slučajeva Covida-19 u svijetu izvan Kine u to vrijeme bilo na Diamond Princess. Preko 700 putnika i članova posade bili su pozitivni na Covid, pa je brod bio prisiljen prekinuti redovnu plovidbu i stavljen je u karantenu u Yokohami u Japanu. To je dovelo do obustave rada brodova za krstarenje u cijelom svijetu jer je očit rizik od tolikog broja ljudi zbijenih u ograničenom prostoru postao očit. Industrija krstarenja bila je „slomljena“. Sljedeće dvije godine većina brodova za krstarenje diljem svijeta bila je ograničena na duža sidrišta s minimalnim sigurnim skeletnim osobljem kako bi se održale osnovne operacije. Industrija putnika na krstarenjima zapošljavala je mnogo tisuća ljudi i bila je prisiljena otpustiti mnoge zaposlenike. Mnogi zaposlenici brodova za krstarenje izgubili su sredstva za život i bili su prisiljeni potražiti posao na kopnu kako bi sebi i svojoj obitelji osigurali sredstva za život.⁴⁷

Slika 7.: Diamond Princess usidren za vrijeme pandemije Covid-19

⁴⁷ Sethuraman, R.: Cruise Ships. What Has Changed Post-Pandemic?, Marine In Sight, 2022., dostupno na: <https://www.marineinsight.com/life-at-sea/cruise-ships-what-has-changed-post-pandemic/> (20.07.2023.)

Izvor: Sethuraman, R.: Cruise Ships. What Has Changed Post-Pandemic?, Marine In Sight, 2022., dostupno na: <https://www.marineinsight.com/life-at-sea/cruise-ships-what-has-changed-post-pandemic/> (20.07.2023.)

Mnoge kruzerske kompanije, osobito one manje, bile su prisiljene prodati (riješiti se) svojih brodova ili čak trajno zatvoriti zbog potpune obustave poslovanja i posljedičnog gubitka zarade. U nekim slučajevima to je prisililo članove posade ovih brodova da ostanu na brodu nekoliko mjeseci bez plaćanja, a ponekad i gore, bez struje i u nedostatku hrane i vode jer vlasnici nisu imali novca za osigurati gorivo, vodu i namirnice. To se pogoršalo do te mjere da su šest mjeseci do godinu dana pandemije, odlagališta otpada diljem svijeta bila prepuna brodova za krstarenje, starijih ali čak i novijih. Otkazane su mnoge novogradnje brodova za krstarenje, a u jednom nesretnom slučaju potpuno novi kruzer bio je na rubu odlaska na otpad i prije prvog putovanja zbog bankrota vlasnika. Osnovni operativni troškovi, tj. namirnice, voda, bunker, plaće posade i osoblja, troškovi sidra/vezova, agencijske naknade itd., bez ikakve zarade tijekom gotovo dvije godine doveli su industriju krstarenja do ruba, dovodeći u pitanje samo njezino postojanje. S jedne strane, teretni brodovi služili su kao slamka spasa, na čelu prijevoza osnovnih dobara i roba preko kontinenta usred pandemije. S druge strane, samo postojanje industrije kruzera postalo je veliki upitnik. Postavljala su se mnoga pitanja o potrebi za putničkim brodovima. Unatoč tome, neke zemlje nisu dopustile brodovima za krstarenje da se usidre i naredile su im da napuste njihove teritorijalne vode. To je bilo kad su bili bez putnika i radili s malom posadom.⁴⁸

Rigorozne mjere upravljanja pandemijom (maske, ograničenja, izolacije i karantenske procedure) usvojene u cijelom svijetu i konačni dolazak cjepiva polako, ali postupno, rezultirali su smirivanjem pandemije. Povećanje broja istraživanja i saznanja dovelo je do više informacija i znanja o virusu, što je pomoglo smanjiti strah od bolesti i pružilo sigurnost masama. Granice su se počele otvarati, a ograničenja polako ali sigurno ukidati. Ljudi, posebno ljubitelji krstarenja, koji su dvije duge godine bili prisiljeni biti u zatvorenom prostoru zbog pandemije, bili su više nego nestrpljivi i veselili su se ponovnom izlasku vani i istraživanju svijeta. Pandemija možda nije iskorijenjena, ali se znatno smirila, a svijet je pronašao način da je prihvati i živi s njom. U industriji krstarenja ponovno se pojavio tračak nade. Kruzeri su počeli pripremati svoje brodove za ponovno pokretanje svojih operacija. Kako bi ponovno privukli putnike i uvjerali ih u njihovu sigurnost, krstarenja su počela usvajati i također agresivno promovirati različite higijenske i zdravstvene mjere koje su

⁴⁸ Sethuraman, R., op.cit.

putnicima bila garancija za sigurno putovanje.⁴⁹ Mnoge od tih mjera su ostale i nakon proglašenja kraja pandemije jer se promijenila svijest kod turista, a i zadržao se određeni strah kod ljudi.

Osim što je pandemija unijela mnoge promjene na tržištu morskog brodarstva, razvoj tehnike i tehnologije, Internet, globalizacija itd. utječu na trendove koje kompanije moraju usvajati i implementirati ukoliko žele biti konkurentne na tržištu, a trendovi u 2023. godini i promjene koje donose su slijedeći:⁵⁰

- upotreba tehnologiji na brodu – u nadolazećoj godini putnici s brodova za krstarenje moći će doživjeti tehnološki poboljšane brodove za krstarenje. Gotovo sve na brodu postat će tehnologija, primjerice, check-in će se obavljati online, ukrajna karta na mobitelu putnika, ključ kabine ili prekidač za svjetlo postat će skener na mobitelu putnika itd. Putnici bi stoga trebali biti spremni iskusiti korištenje tehnologije na brodu prelaskom na beskontaktni način rada. Nakon što se ukrcaju na krstarenje, njihov mobitel, narukvica, oceanski privjesak ili sličan uređaj postat će njihov ključ krstarenja. Kako bi putnici mogli pratiti svoju djecu, rezervirati obroke, izlete, spa tretmane i predstave, potrebna im je neka vrsta tehnologije,
- nova odredišta – nevjerojatna stvar u vezi s 2023. je novo obećanje industrije krstarenja. Kruzeri mogu ići na nova odredišta za koja ljudi nisu znali da mogu ići, kao što su novi skriveni dragulji, novi trendovi u putovanjima i uživanju na odmoru. Industrija krstarenja pružila je putnicima način da putuju sa stilom i udobnošću do neutabanih odredišta i mjesta diljem svijeta koja nikad prije nisu posjetili,
- izvansezonska odredišta – industrija krstarenja doživjet će procvat izvansezonskih odredišta ove godine. Sve je više putnika koji traže i biraju izvansezonska odredišta poput Aljaske. Broj brodova za kružna putovanja sve je veći,
- putovanja usmjerena na žene - u današnjem svijetu žene zarađuju više nego ikad prije i uživaju u tome na ovaj ili onaj način. Jedno od njih su putovanja, pri čemu gotovo tri četvrtine žena žele putovati same. Tako je industrija krstarenja počela krstariti za žene. Postoje i posebni događaji za žene na brodu, kao što su izložbe, panel rasprave i obilasci tvrtki u vlasništvu žena. Postoje različite kategorije krstarenja za žene kao što su tematska krstarenja, krstarenja za samce, LGBTQ krstarenja, luksuzna krstarenja,

⁴⁹ Ibid

⁵⁰ CruiseBooking.com: 25 cruising trends for the year 2023, dostupno na: <https://www.cruisebooking.com/articles/cruise-tips-and-tricks/cruise-trends-2021> (22.07.2023.)

krstarenja za zabave i krstarenja za slobodno vrijeme. Osim toga, krstarenja osiguravaju da se žene osjećaju sigurno, udobno i opušteno dok putuju u nepoznata mjesta diljem svijeta,

- Instagram putovanja – ljudi će vjerojatnije razgovarati o putovanjima na društvenim mrežama nego na bilo kojem drugom mediju. Više nego ikad, ovaj trend se odnosi na nove kruzere sljedećih nekoliko godina. Više od trećine milijuna objava na neki je način označeno putovanjem. Prije nego bilo gdje odu, ljudi pretražuju Instagram za insajderske informacije o mjestu kako bi odabrali gdje žele ići na odmor. Tako će se ovaj trend nastaviti ove i sljedećih nekoliko godina jer ljudi uz pomoć društvenih mreža mogu lako pratiti gdje su bili i kamo idu. Osim toga, ljudi traže influencere, blogere i stručnjake koji će im pomoći u stvaranju zanimljivih postova o određenim mjestima,
- hrana i piće - novi stil krstarenja uključuje hranu, piće i naglasak je na zdravlju i zdravoj prehrani. Izazov jelovnika kruzera ponuditi nešto u čemu će svi uživati bez dodavanja neželjenih masnoća i kalorija. Uz ovaj trend, industrija potiče zdravu prehranu. Čak i osoblje zna kako pomoći putnicima i ima nevjerojatan izbor za svaki obrok. Osim toga, vjerojatnije je da će putnici na striktnim dijetama jesti zdravo na kruzerima,
- svjetsko krstarenje – Antarktika, otočje Galapagos i skriveni privatni otoci bilježe veliki porast broja turista, a precizni posjeti svjetskim skrivenim ljepotama i malim draguljima postali su svjetski trend krstarenja,
- rad i igra – rad i igra ključni su za život i to je nadolazeći trend 2023. godine. Mnogo je ljudi na svijetu koji vole putovati, ali ne mogu putovati zbog posla. Mnogi putnici smatraju rad i krstarenje zabavnim i korisnim. Kao rezultat toga, mnoge tvrtke za krstarenje počele su nuditi takve poslove za oboje. Radno mjesto može biti prilika za povezivanje s drugim ljudima dok se istražuju nova odredišta u svijetu,
- utjecaj generacije Z – generacija Z jako je zainteresirana za putovanja i očekuje da će platiti za putovanja i putovanja u slobodno vrijeme. Nadolazeća godina bit će godina u kojoj će aktivno težiti što bržem krstarenju. Mladi su pokazali veliki interes za kruzring turizam. Mnoge kruzring kompanije čak imaju posebna krstarenja generacije Z dizajnirana za svoje kolege. Navedena generacija odbacuje stereotip hotelskih putnika s ruksakom i postaju punopravni međunarodni turisti. Također, smatraju da brodovi za krstarenje spajaju troškove smještaja, hrane, izleta i prijevoza u jedno,

- igre – u skladu s rastućim trendom igara, industrija krstarenja uvela je nekoliko novih inicijativa kako bi zadovoljila potrebe igrača na brodu. Mnoge tvrtke za krstarenje unaprijedile su zabavna područja s visokotehnoškim sadržajima. Primjerice, Disney i Royal Caribbean nadogradili su iskustvo krstarenja Ratovima zvijezda i drugim likovima. Virtualna stvarnost i igranje najnoviji su trendovi na moru danas, tako da svi ljubitelji igrica mogu uživati u krstarenju na temu igranja,
- novi zdravstveni pregledi – putnici će 2023. godine imati nešto drugačije iskustvo krstarenja. Moraju slijediti sustav zdravstvenog pregleda broda za krstarenje kako bi održali sigurnosne standarde. Putnici također moraju nositi osobnu zaštitnu opremu kao što su sredstva za dezinfekciju, štitnici za lice i maske. Ovo su pogodnosti koje putnici moraju imati. Osim toga, tvrtke za krstarenja osigurat će da se zajednički prostori često čiste i dezinficiraju kako bi se osigurala sigurnost putnika,
- poboljšano čišćenje na brodu – brodovi za krstarenje osiguravaju da su podovi i zajednički prostori čisti kroz poboljšano čišćenje. Imaju visoke standarde protokola čišćenja u zajedničkim prostorima, dezinficirajući sve podne površine na kruzeru. Putnici mogu očekivati često čišćenje i dubinsku dezinfekciju u svim zajedničkim prostorijama, sa stanicama za pranje ruku smještenim po cijelom brodu. Osim toga, brodovi za krstarenje imaju produljena vremena okretanja između putovanja kako bi se osiguralo dubinsko čišćenje i dezinfekcija,
- krstarenje malim brodom – s obzirom na kontroverze oko krstarenja i koronavirus, putnici se mogu odlučiti za krstarenje malim brodom. Dok će više mega-brodova ležati besposlenih na otvorenom moru, riječni ili manji brodovi isplovit će i postaviti rasporede za nekoliko sljedećih godina. Na malim brodovima manje je gužve pa se putnici mogu zaštititi od Covid-19 slijedeći sigurnosne mjere na brodu,
- iskustva na brodu – 2023. i godinama koje dolaze, krstarenja će organizirati više zabave i aktivnosti na brodu. To uključuje večeri kvizova, tečajeve kuhanja, kušanje vina i još mnogo toga. Ponekad organiziraju i konferencije i seminare za svoje goste. Oni će osigurati zabavu gostiju tijekom cijelog putovanja održavanjem odgovarajuće udaljenosti i sigurnosti,
- samostalno (solo) krstarenje - solo krstarenje je uvijek bilo popularno, ali prilično skupo za samce. Mnogi solo putnici žele putovati, ali žele rezervirati krstarenje s razumnim proračunom. Žele izaći iz svoje zone udobnosti upoznavajući nove ljude dok putuju i istražuju nova mjesta. Međutim, morali su platiti za dvoje da bi rezervirali

kabinu. Tako su im neki kruzeri počeli nuditi popuste i rasprodaje. Također, neki od njih izgradili su kabine samo za jednu osobu. Kruzer ga prilagođava solo krstarenju bez dodatnih osobnih troškova,

- krstarenje po hladnom vremenu - za mnoge je krstarenje po hladnom vremenu najpopularniji trend. Povećana je potražnja za krstarenjima po hladnom vremenu. Ideja o putovanju na mjesta koja nisu uobičajena čini jedinstvenu avanturu, a mnoge kompanije za krstarenje spremne su odvesti putnike na najhladnija mjesta na svijetu,
- ekološki prihvatljiva krstarenja – 2023. i kasnije, glavni fokus industrije krstarenja bit će na stvaranju ekološki održivijih iskustava krstarenja kroz veći naglasak na odgovornom turizmu. Ekološki prihvatljiva krstarenja potiču putnike na svjestan, pažljiv pogled na svijet. Neke tvrtke za krstarenje već prednjače, kao što su Royal Caribbean, Aqua Expeditions i Hurtigruten,
- velika potražnja za jedinstvenim, netaknutim lokacijama – posljednjih godina više se putuje na egzotične lokacije nego na popularna odredišta kao što su Karibi i Aljaska. Rijedak novi itinerer krstarenja bit će dostupan za putnike koji traže putovanje izvan utabanih staza. Kruzeri dodaju više polarnih itinerera. Arktička regija uključuje Island i Grenland, uz Kanadu, Finsku, Norvešku, Rusiju, Švedsku, Aljasku i Grenland. Popularan je i kontinent Antarktika,
- povećana riječnih krstarenja - još jedan razvoj je porast riječnih krstarenja i pojava manjih brodova. Za razliku od većih kruzera, ovi brodovi nude potpuno drugačiji ugođaj i pristup riječnim rutama i gradovima,
- konkurentne cijene - prijevoznici za krstarenje i dalje se žestoko bore za putnike iako su se međunarodna i domaća putovanja vratila na razinu prije pandemije. Cijene su vrlo atraktivne, očekuje se više krstarenja i bit će više brodova u ponudi.

5. ZAKLJUČAK

Brod za kružna putovanja, kao i što sam naziv govori, služi za kružna turistička putovanja. Može biti različite konstrukcije i veličine. S obzirom na razinu usluge svrstava se u brodove niske, srednje i visoke klase, te u ekskluzivne brodove. Na morima, oceanima, rijekama i jezerima danas krstare različiti tipovi brodova kao što su Mainstream Cruise Ship, Mega Cruise Ship, Ocean Cruise Ship, Luxury Cruise Ship, Small Cruise Ship, Adventure Cruise Ship, Expedition Cruise Ship, River Cruise Ship itd.

Kruzing turizam odnosi se na odmore koji se u cijelosti ili djelomično dešavaju na brodu (kruzer). Omogućuje turistima da svoj odmor dožive u više turističkih središta, provodeći vrijeme na različitim destinacijama tijekom putovanja. Postoje mnoge vrste brodova za krstarenje, od malih jahti do velikih brodova, koji mogu ploviti oceanima, rijekama ili fjordovima. U biti, kruzing turizam je luksuzan oblik putovanja koji uključuje all inclusive odmor na kruzeru od najmanje 24 sata, sa zadanim i određenim itinererom, u kojem kruzer pristaje u nekoliko luka ili gradova.

Više je vrsta kružnih putovanja, a neka od njih su riječna krstarenja, ekspedicijsko krstarenje, mega krstarenje, krstarenje jahtom, luksuzno krstarenje, tematsko krstarenje, avanturističko krstarenje, krstarenje za samce itd.

Krstarenja predstavljaju jedan od glavnih segmenata sektora putovanja i turizma, koji se odvijaju u mnogim regijama diljem svijeta, od Sredozemnog mora do Tihog oceana. U 2022. godini je prihod industrije krstarenja u svijetu iznosio gotovo 19 milijardi US\$, što je značajan porast u usporedbi sa dvije godine pandemije koronavirusa koje su prethodile 2022. godini. Pandemija Covid-19, koja se pojavila krajem 2019. godine, zaustavila je industriju prekooceanskih putničkih krstarenja iako je već 2021. godina pokazala znakove oporavka. U 2022. godini su Karibi, Bahami i Bermuda bili vodeća svjetska odredišta za krstarenja s otprilike devet milijuna putnika.

Globalno tržište karakterizira prisutnost velikih, istaknutih ključnih igrača i malih lokalnih igrača. Većinu tržišnog udjela zauzimaju dvije tvrtke, Carnival Corporation & Plc. i Royal Caribbean Group. Ključne tvrtke usredotočene su na nove inicijative za povećanje svoje klijentele kao što su npr. višegeneracijski paketi koji ciljaju na obiteljska putovanja, dječja tematska krstarenja za djecu, misteriozna tematska krstarenja itd. Ovi ključni igrači koji

djeluju na globalnom tržištu krstarenja posebno se usredotočuju na širenje svog poslovanja na neiskorištene regije ili zemlje.

Dakle, globalna pandemija je uzrokovala poremećaje na tržištima svih gospodarskih djelatnosti pa tako i na tržištu morskog brodarstva. Uzrokovala je promjene u ponašanju kako potrošača tako i brodarskih kompanija koje su se zadržale do danas, a kojima je potrebno prilagoditi se ukoliko se želi uspješno poslovati.

Globalno tržište krstarenja širi se kako bi zadovoljilo sve veću potražnju za luksuznim iskustvima, višegeneracijskim putovanjima, wellnessom i zdravljem, inicijativama za održivost i digitalnim napretkom. Kruzeri koji mogu predvidjeti te trendove i na njih prikladno odgovoriti vjerojatno će postići uspjeh na sve konkurentnijem tržištu krstarenja. Kruzeri sve više ulažu u tehnologiju kako bi poboljšali iskustva putnika, od mobilnih aplikacija i nosivih uređaja do slušalica za virtualnu stvarnost i pomoćnika pokretanih umjetnom inteligencijom. Wellness i zdravlje postali su glavni prioriteti unutar industrije krstarenja, s mnogim linijama koje nude sadržaje za fitness na brodu, mogućnosti zdrave prehrane i aktivnosti na temu wellnessa. Kruzeri odgovaraju na ovaj trend nudeći obiteljski orijentirane sadržaje kao što su vodeni parkovi i klubovi za djecu, luksuzna i iskustvena krstarenja doživljavaju preporod na tržištu krstarenja, a putnici zahtijevaju sadržaje kao što su privatni balkoni i ekskluzivna mjesta za objedovanje. Mnogi traže autentične kulturne susrete, a tvrtke za krstarenje odgovorile su organiziranjem obalnih izleta koji prikazuju lokalne običaje, tradiciju i kuhinju. Dakle, promjene su brojne, uzrokovane raznim čimbenicima, kojima se kompanije za kružna putovanja moraju prilagoditi i implementirati ih ukoliko se žele i dalje razvijati i uspješno poslovati.

LITERATURA

1. Cruise Dialysis: History of Cruising, dostupno na: <https://www.cruisedialysis.co.uk/history-of-cruising/> (07.07.2023.)
2. Cruise Market Watch: Growth of the Ocean Cruise Line Industry, dostupno na: <https://cruisemarketwatch.com/growth/> (12.07.2023.)
3. Cruise Market Watch: Market Share, 2021 Worldwide Cruise Line Market Share, dostupno na: <https://cruisemarketwatch.com/market-share/> (15.07.2023.)
4. CruiseBooking.com: 25 cruising trends for the year 2023, dostupno na: <https://www.cruisebooking.com/articles/cruise-tips-and-tricks/cruise-trends-2021> (22.07.2023.)
5. CruiseMapper: Club Med 2, dostupno na: <https://www.cruisemapper.com/ships/Club-Med-2-755> (03.07.2023.)
6. Cruising the Past: A Brief History of the Cruise Ship Industry, dostupno na: <http://cruiselinehistory.com/a-brief-history-of-the-cruise-ship-industry/> (04.07.2023.)
7. GlobeNewswire: Cruise Market Size to Hit USD 22.8 Billion at a CAGR of 11,5% by 2032, dostupno na: <https://www.globenewswire.com/en/news-release/2023/05/01/2658392/0/en/Cruise-Market-Size-to-Hit-USD-22-8-Billion-at-a-CAGR-of-11-5-by-2032-Market-us.html> (18.07.2023.)
8. Grace, M.: A Brief History of the Cruise Ship Industry, Cruise Line History, 2008., dostupno na: <https://www.cruiselinehistory.com/a-brief-history-of-the-cruise-ship-industry/> (04.07.2023.)
9. Grand View Research: Curruise Market Size, Share & Trends Analysis Report By Type (Ocean Cruises, River Cruises), By Region, And Segment Forecasts, 2022-2028, dostupno na: <https://www.grandviewresearch.com/industry-analysis/cruise-market-report> (15.07.2023.)
10. Horak, S.: Međunarodni kruzning turizam – brzorastuća vrsta turizma u svijetu, Vern, Zareb, dostupno na: <http://www.vern.hr/docs/medijske-stipendije-2012-2013/MORT/Sinisa-Horak-Medunarodni-kruzning-turizam-02-01-2013.pdf> (04.07.2023.)
11. Karuk, M., Chala, K.: History of Cruise Tourism, dostupno na: https://dspace.nuft.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/20650/1/77Karuk_M.pdf (07.07.2023.)

12. Kos, S., Sabalja, Đ. i Bonato, J.: Analitička struktura disperzije kružnih putovanja po pojedinim plovidbenim područjima svijeta, UDK 338.48:656.614.2](100), Sveučilište u Rijeci, Pomorski fakultet u Rijeci, 2013., dostupno na: <http://hrcak.srce.hr/file/152881> (04.07.2023.)
13. Lučka uprava Dubrovnik: Kružna putovanja u svijetu, dostupno na: <http://www.portdubrovnik.hr/index.php?act=1&lnk=2&lan=hr> (04.07.2023.)
14. ResearchDive: The Global Cruise Tourism Market Analysis, 2023., dostupno na: <https://www.researchdive.com/107/cruise-tourism-market> (12.07.2023.)
15. Sethuraman, R.: Cruise Ships. What Has Changed Post-Pandemic?, Marine In Sight, 2022., dostupno na: <https://www.marineinsight.com/life-at-sea/cruise-ships-what-has-changed-post-pandemic/> (20.07.2023.)
16. Statista: Cruise industry worldwide – statistics & facts, 2023., dostupno na: <https://www.statista.com/topics/1004/cruise-industry/#topicOverview> (12.07.2023.)
17. Statista: Leading destinations for cruise tourism worldwide between 2018 and 2020, by average passenger volume, dostupno na: <https://www.statista.com/statistics/544601/cruise-onshore-visit-days-by-region/> (15.07.2023.)
18. Statistic Brain: Cruise Ship Industry Statistics, dostupno na: <http://www.statisticbrain.com/cruise-ship-industry-statistics/> (04.07.2023.)
19. Tourism Teacher: The 8 Major Types of Cruise, 2023., dostupno na: <https://tourismteacher.com/types-of-cruise/> (10.07.2023.)
20. Tourism Teacher: What is cruise tourism?, 2023., dostupno na: <https://tourismteacher.com/cruise-tourism/> (07.07.2023.)
21. Tourism Teacher: What is cruise tourism?, 2023., dostupno na: <https://tourismteacher.com/cruise-tourism/> (07.07.2023.)
22. Tribou, R.: Royal Caribbean takes world's largest cruise ship Icon of the Seas out for its first spin, Orlando Sentinel, 2023., dostupno na: <https://www.orlandosentinel.com/2023/06/28/royal-caribbean-takes-worlds-largest-cruise-ship-icon-of-the-seas-out-for-its-first-spin/> (10.07.2023.)
23. Wind Rose Network: The Cruise Industry, Types of Cruise Ships, dostupno na: <http://www.windrosenetwork.com/The-Cruise-Industry-Types-of-Cruise-Ships> (05.07.2023.)

POPIS GRAFIKONA I SLIKA

POPIS GRAFIKONA

Grafikon 1.: Kretanje broja putnika na oceanskim kružnim putovanjima u svijetu u razdoblju od 1990. do 2020. godine	18
Grafikon 2.: Kretanje broja putnika na oceanskim krstarenjima u regijama svijeta u razdoblju od 2017. do 2021. godine	19
Grafikon 3.: Procjena kretanja vrijednosti globalnog tržišta morskog brodarstva za kružna turistička putovanja (2022.-2031. godina, u mil.US\$).....	20
Grafikon 4.: Udio na globalnom tržištu kružnih putovanja, prema vrsti kružnih putovanja (u 2021. godini).....	20
Grafikon 5.: Tržišni udjeli kružnih putovanja u svijetu prema trajanju kružnog putovanja (u 2021. godini)	21
Grafikon 6.: Tržišni udjeli kružnih putovanja u svijetu prema segmentima životne dobi putnika (u 2021. godini)	21
Grafikon 7.: Udjeli na tržištu morskog brodarstva za kružna turistička putovanja po regijama svijeta (u 2021. godini).....	22
Grafikon 8.: Vodeće destinacije za kružna putovanja u svijetu u razdoblju od 2018. do 2020. godine	23
Grafikon 9.: Kretanje broja putnika u vodećim destinacijama za kružna putovanja u razdoblju od 2019. do 2022. godine (u tis.).....	24
Grafikon 10.: Tržišni udjeli kompanija za kružna putovanja u 2021. godini.....	26

POPIS SLIKA

Slika 1.: Brod za kružno putovanje Club Me 2	3
Slika 2.: Prvi brod za kružna putovanja „Prinzessin Victoria Luise“	4
Slika 3.: U povijesti na brodu za kružno putovanje	10
Slika 4.: Moderan brod za kružno putovanje	13
Slika 5.: Riječno krstarenje	14
Slika 6.: Icon of the Seas	15
Slika 7.: Diamond Princess usidren za vrijeme pandemije Covid-19	30